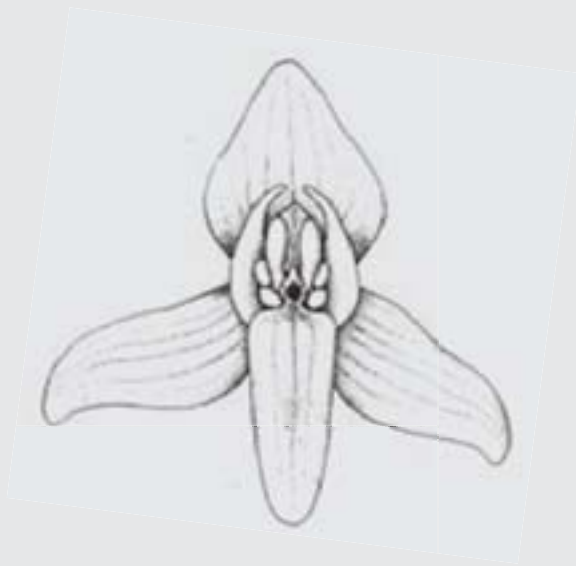

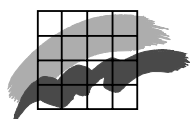
Danmarks Miljøundersøgelser
Miljøministeriet

Naturovervågning
Overvågning af orkideer 2000

Arbejdsrapport fra DMU nr. 163

[Tom side]

Danmarks Miljøundersøgelser
Miljøministeriet

Naturovervågning

Overvågning af orkideer 2000

*Arbejdsrapport fra DMU nr. 163
2002*

Peter Wind

Datablad

Titel:	Overvågning af orkideer 2000
Undertitel:	Naturovervågning
Forfatter:	Peter Wind
Afdelingsnavn:	Afdeling for Kystzoneøkologi
Serietitel og nummer:	Arbejdsrapport fra DMU nr. 163
Udgiver:	Danmarks Miljøundersøgelser@ Miljøministeriet
URL:	http://www.dmu.dk
Udgivelsesmåned og -år:	September 2002
Redaktion:	Karsten Laursen
Korrektur:	Else-Marie Nielsen
Layout:	Helle Klareskov
Faglig kommentering:	Erik Aude
Bedes citeret:	Wind, P. 2002: Overvågning af orkideer 2000. Naturovervågning. - Danmarks Miljøundersøgelser. 66 s. - Arbejdsrapport fra DMU, nr. 163.

Gengivelse tilladt med tydelig kildeangivelse.

Denne tryksag er mærket med det nordiske miljømærke Svanen.
Licensnr. 541 006. Dette garanterer officielle miljøkrav ud fra tryksagens livscyklus.
Trykt på 100 g cyklus offset. Phønix-Trykkeriet A/S, Århus.
ISO 14001 miljøcertificeret og EMAS-godkendt.

ISSN (trykt):	1395-5675
ISSN (elektronisk):	1399-9346
Tryk:	Phønix Trykkeriet A/S
Oplag:	250
Sideantal:	46
Pris:	kr. 50,- (inkl. 25% moms, ekskl. forsendelse)
Internetversion:	Rapporten kan også findes som PDF-fil på DMU's hjemmeside http://arbejdsrapporter.dmu.dk
Købes hos:	Miljøbutikkens Netboghandel www.mim.dk/butik
	Miljøbutikken Information og Bøger Læderstræde 1-3 DK-1201 København K Tlf.: 33 95 40 00 Fax: 33 92 76 90 e-mail: butik@mem.dk

Indhold

Sammenfatning 5

1 Indledning 7

- 1.1 Orkidéovervågningens formål 7
- 1.2 Klimaets indflydelse på antallet af skud 7
- 1.3 Skov-hullæbes biologi 8

2 Metoder 10

- 2.1 Feltregistreringer 10
- 2.2 Databehandling 12
- 2.3 Klimaets indflydelse på antallet af skud 13

3 Resultater 14

- 3.1 Indberetninger 14
- 3.2 Indholdet i databasen 15
- 3.3 Bestandsoptællinger i 2000 af de rødlistede orkidéer i kategorierne akut truet og sårbar samt orkidéer omfattet af Habitatdirektivet 16
 - 3.3.1 Sværd-skovlilje 17
 - 3.3.2 Fruesko 17
 - 3.3.3 Hvidgul gøgeurt 17
 - 3.3.4 Prikklæbet gøgeurt 17
 - 3.3.5 Knælæbe 18
 - 3.3.6 Hvid sækspore 18
 - 3.3.7 Langakset trådspore 18
 - 3.3.8 Pukkellæbe 18
 - 3.3.9 Mygblomst 19
 - 3.3.10 Bakke-gøgeurt 19
- 3.4 Klimaets indflydelse på skudsætningen 19

4 Diskussion 20

- 4.1 Bestandsudvikling hos de 10 udvalgte arter 20
- 4.2 Aktuelle trusler mod orkidébestandene 21
- 4.3 Generel diskussion 22

5 Konklusion 23

6 Tak 24

7 Referencer 25

Upublicerede kilder 26

Appendiks I 27

Appendiks II 33

Appendiks III 36

Danmarks Miljøundersøgelser

Arbejdsrapporter fra DMU

Sammenfatning

Miljø- og Energiministeriets program for overvågning af danske orkidéer har med udgangen af 2000 forløbet i 14 år. I 2000 har 65 overvågere indsendt oplysninger til Danmarks Miljøundersøgelser (DMU) om 297 bestande tilhørende 39 forskellige vildtvoksende orkidéarter fordelt på 216 prøvefelter (se Tabel 2). Den hidtidige indsats har været koncentreret omkring en belysning af orkidélokalteternes administrative forhold og af overvågningskontinuiteten (Wind & Ballegaard 1996) og en opgørelse over omfanget af de rødlistede og de ikke rødlistede arters repræsentation i overvågningen samt projektets relationer til internationale aftaler (Wind & Ballegaard 1997). Dernæst er foretaget en vurdering af de rødlistede orkidéarters aktuelle status (Wind 1998), en belysning af orkidévoksestedernes påvirkningsfaktorer og definitioner herfor er udarbejdet (Wind 1999) samt et forsøg på at indeksere resultaterne af orkidéovervågningen (Wind 2001). Hertil kommer præsentationen af projektet og dets resultater efter forløbet af de første tre år (Løjtnant 1991a) og en bearbejdning af projektets resultater for årene 1987-1995 (Wind 1997).

I nærværende rapport undersøges skov-hullæbe for en eventuel sammenhæng mellem skudanlæggelsen udtrykt ved antallet af blomstrende og vegetative skud i et givet år og nedbørsmængder i august og september året før. Det er en udbredt antagelse at der er en sammenhæng mellem skudanlæggelse og mængden af nedbør det foregående år. Undersøgelser af skov-hullæbe populationer i Canada tyder på en omvendt proportionalitet hvor et tørt efterår bevirker mange skud det efterfølgende år. En sådan sammenhæng kan ikke påvises under danske forhold. Den manglende sammenhæng kan skyldes valg af art og/eller tidsperiode samt den begrænsede mængde af nedbørsdata der har været anvendt. Det anbefales derfor at der foretages yderligere beregninger med den samme art i andre tidsintervaller for nedbørsmængde, samt at andre mere almindeligt forekommende orkidéarter undersøges.

Der gøres endvidere rede for de årlige bestandssvingninger for de rødlistede orkidéarter tilhørende kategorierne akut truet og sårbar samt de to arter der er omfattet af Habitatdirektivets bilag 2. I 2000 kan det i forhold til 1999 konstateres at der i 15 bestande er optalt et øget antal skud. I 11 bestande er der noteret en nedgang i antallet af skud sammenlignet med optællingerne i 1999. Af disse er der 2 bestande hvor den konstaterede nedgang er så drastisk at der synes at være fare for at de kan forsvinde.

Det er især blandt skov- og nogle moseorkidéer at der er sket en forøgelse af antallet af skud. Omvendt er det blandt nogle af overdrevsorkidéerne at den største nedgang i antallet af skud er registreret. Dette fald kædes sammen med den tørre og varme forårsperiode fra slutningen af april til slutningen af maj 2000.

1 Indledning

I Danmark er der med sikkerhed registreret 37 orkidéarter¹ jf. artsopfattelsen i Dansk feltflora (Løjtnant 1991b). For nogle af disse arter kan karakteristiske underarter og varieteter udskilles, hvilket bringer antallet af orkidéer op på 44.

Miljø- og Energiministeriets program til overvågning af danske orkidéer er startet i 1987 og har ved udgangen af 2000 således været udført i 14 sammenhængende sæsoner. Det omfatter overvågning af 297 bestande af 39 orkidéer. Som optakt til feltsæsonen 2000 udsendte DMU indberetningskemaer og andet informationsmateriale til overvågerne.

1.1 Orkidéovervågningens formål

Programmets hovedformål er at overvåge et stort antal danske bestande af orkidéer. Dette sker primært ved årlige totaloptællinger af de blomstrende skud. Det drejer sig især om de arter der optaget på de nationale rød- og gullister² (Stoltze & Pihl 1998, Stoltze 1998) samt de danske arter på Habitatdirektivets bilag 2. Hovedsigtet er at en efterfølgende dataanalyse skal afdække eventuelle sammenhænge mellem på den ene side driftsændringer og miljøforandringer og på den anden side den populationsudvikling der observeres på de enkelte lokaliteter. Resultaterne skal bidrage til det faglige grundlag for forvaltningsmæssige initiativer, og de skal desuden formidles til offentligheden med henblik på at fremme forståelsen for det behov der er for beskyttelse.

1.2 Klimaets indflydelse på antallet af skud

Klimaets indflydelse på orkidébestandenes trivsel er ofte diskuteret. Det er almindeligt accepteret at forårsvejret påvirker overdrevarsarternes skududvikling. Et lunt, tørt forår fremskynder skududvikling og blomstring så denne falder tidligt på sæsonen. Det kunne opleves i

¹ Termen 'art' anvendes konsekvent i rapporten selv om der i nogle tilfælde reelt er tale om underarter eller varieteter. Dette skyldes at det af de danske navne på orkidéerne (jf. opfattelsen i Løjtnant 1991b) ikke fremgår om der er tale om arts-, underarts- eller formniveau. For oplysninger om hvilket taksonomisk niveau en konkret 'art' befinder på, henvises til Tabel 1.

² I rapporten anvendes konsekvent termen 'de rødlistede orkidéer' for de orkidéarter, der er opført på henholdsvis Rødliste 1997 og Gulliste 1997 (Stoltze & Pihl 1998, Stoltze 1998).

2000 hvor mange bestande af f.eks. hylde-gøgeurt på Bornholm var i blomst allerede i slutningen af april og derfor afblomstret på det tidspunkt hvor optællingerne normalt finder sted. Omvendt bevirker en langvarig, sammenhængende forårstørkeperiode at skududviklingen hæmmes idet mange blomsterskud tørrer ud og visner inden blomstringen. Dette betyder bl.a. at skuddene kan være svære at opdage.

En hyppigt fremsat påstand er at antallet af overjordiske orkidéskud er afhængig af nedbøren det foregående år. For at efterprøve denne påstand blev skov-hullæbe valgt idet det i Canada hævdes at tilstedeværelsen af overjordiske skud er stærkt korreleret med regnmængden i august og september året før (upubl. 1).

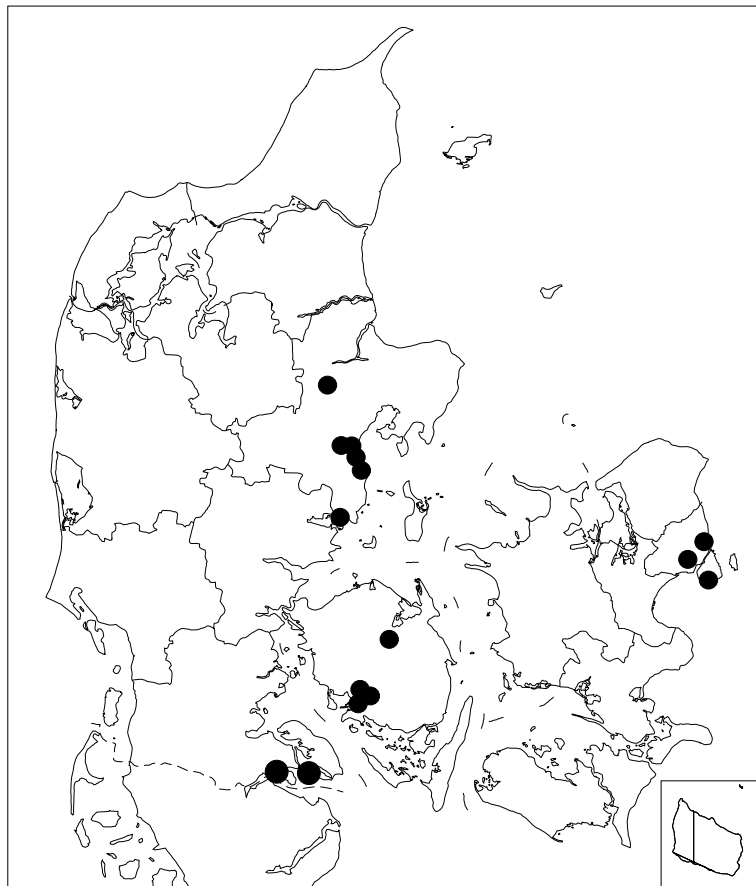
1.3 Skov-hullæbes biologi

Skov-hullæbe er en skovplante der foretrækker veldrænet, god muldbund. Dens primære voksested er løvskove, og den forekommer i såvel sluttet, højstammet bøgeskov, ung egeskov som i lysåben blandskov. I løvskoven optræder den især hyppigt langs skovveje og slæbespor hvor jordbunden bliver midlertidigt forstyrret af f.eks. kørsel, tømmeroplæg og etablering af brændestabler samt slåning, mens den undgår udvendige skovbryn. Den kan invadere nyplantninger af gran, eksempelvis pyntegrøn, også selv om disse behandles konventionelt med sprøjtemidler og gødning (Jensen 2000).

Arten er ikke udelukkende knyttet til skovområder idet den når ellers forholdene er til det, kan optræde i haver (f.eks. Kyshøj bestanden på Als), dukke op mellem fliserne på fortove og terrasser samt i nyplantninger og buskadser i det åbne land (f.eks. bestandene på Niels Bohrs Allé i Odense, i Vestskoven og Ishøj Strandpark) samt i parker og på kirkegårde.

På grund af sit store spredningspotentiale og sin tilsyneladende brede økologiske tolerance, i hvert fald på den bedre muldbund, er den blandt de almindeligste orkidéer i Danmark og udbredt i de fleste egne af landet hvor den kun mangler i dele af Vest- og Nordjylland og på det vestligste Sjælland, jf. udbredelseskort i Grøntved (1948). Uden for landets grænser er den udbredt over det meste af Europa og i Nordafrika. Den når sin nordgrænse i Skandinavien i Sydnorge, Mellemsverige og Sydfinland. Udbredelsesområdet strækker sig mod øst gennem Rusland og Ukraine til Baikalsøen i Sibirien og til Himalaya. I Nordamerika hvortil den er indslæbt, har den bredt sig i de sydlige dele af Quebec og Ontario i Canada og i USA's nordøstlige stater.

De enkelte individer er stationære idet de overjordiske skud kommer fra den dybtliggende jordstængel. Antallet og højden af skud (op til 142 cm, Jensen 2000), mængden af blomster (0-100) og bladenes antal og størrelse kan variere betydeligt og er formodentlig afhængig af lystilgang, fugtighedsforhold samt individernes alder og genetiske

Figur 1. Placeringen af de bestande af skov-hullæbe der indgår i rapportens analyse med nedbør.

konstitution. Blomstringen finder sted fra midten af juli og fortsætter gennem august og kan i enkelte år strække sig til begyndelsen af september. Skov-hullæbe danner nektar i den indre, skålformede del af læben. Søde duftstoffer tiltrækker bl.a. gedehamse der beruset og sløvet af bl.a. alkohol i nektaren foretager bestøvningen ved at tumle fra blomst til blomst i samme blomsterstand eller individerne imellem (Wiefelspütz 1970, Løjtnant 1974, Müller 1988, Ehlers & Olesen 1997).

Befrugtningen resulterer i udviklingen af frugter der modnes i slutningen af oktober og november. Kapslerne åbner sig ved længdespalter hvorved de lette frø får adgang til at spredes gennem luften ved vindens hjælp. Et estimat over frøproduktionen hos den nærtbeslægtede tætblomstret hullæbe viste at en kapsel i gennemsnit rummer 5000 frø (Wind & Faurholdt 1992). Tætblomstret hullæbe og skov-hullæbes kapsler har samme udformning og størrelse hvorfor det må formodes at frøproduktionen pr. kapsel er af samme størrelsesorden hos skov-hullæbe. Den rigelige frøproduktion er også med til at forklare skov-hullæbes relative hyppighed og spredningssucces på bl.a. nyetablerede skov- eller skovlignende lokaliteter samt til skovlignende biotoper i byområder.

At skov-hullæbe er udvalgt som prøveart (Fig. 1) skyldes en række morfologiske og biologiske karakteristika der giver den et fortrin og en sikkerhed i de indsamlede data frem for mange andre arter. Dette sikrer på sin side den størst mulige korrekthed af de data der skal

bearbejdes. For det første gør artens udseende at de enkelte individer som regel er lette at iagttage og optælle selv i et relativt tæt vegetationsdække, ligesom blomstrende og vegetative skud nemt lader sig adskille. De enkelte individer adskilles som regel let fra individer af de nærtstående arter, ligesom hybrider kun undtagelsesvis optræder (hidtil kun påvist med tætblomstret hullæbe). Arten optræder i de fleste egne af landet, og hvor den forekommer, kan der ofte findes et større antal individer.

Resultaterne af overvågningen af skov-hullæbe bestandene viser at antallet af overjordiske skud varierer betydeligt fra år til år (jf. f.eks. Wind 2001). En forklaring er at de enkelte individer kan forblive underjordiske i flere år, og når forholdene er til det, sætter de overjordiske skud. Hvilke indre og ydre faktorer der styrer denne dynamik, er ukendt. En anden forklaring er herbivori idet blomstrende skud af skov-hullæbe sammen andre nektarproducerende hullæbearter er en delikatess for bl.a. rådyr (Wind & Faurholdt 1992). Måske kan sneglegnav også spille en vis rolle.

Udgangspunktet for det følgende års skud hos skov-hullæbe er dannelsen af foryngelsesknoppen for enden af jordstænglen. Her kan tillige dannes en eller flere reserveknopper. Disse knopper kan skyde og sætte overjordiske skud, men kan også forblive i dvale. Raunkjær (1895-99) har således iagttaget at disse knopper kan være friske efter 10 år¹. Anlæggelse af det næste års foryngelsesknop sker i forsommeren samtidig med at årets skud vokser frem. Det er derfor en nærliggende tanke at mængden af nedbør i efteråret kan have indflydelse på den videre udvikling af foryngelses- og reserveknopper som det er hævdet fra canadisk side (upubl. 1).

2 Metoder

2.1 Feltregistreringer

Ved de årlige undersøgelser af overvågningslokaliteterne optælles antallet af blomstrende skud i udvalgte bestande af de 39 orkidéer (Tabel 1). For en del bestande bliver antallet af vegetative skud samtidigt opgjort. På lokaliteterne kan der forekomme andre orkidéarter der også registreres. Deres tilstedeværelse kan skyldes at de lejlighedsvis sætter overjordiske skud, at de optræder tilfældigt, eller at de har spredt sig til lokaliteten.

En række lokaliteter hvorfra flere af de mest sjældne arter er kendt,

¹ Raunkjærs observationer blev gjort på jordstængler af rød hullæbe, hvis underjordiske opbygning (jf. Johnsen 1994) og biologi er identisk med skov-hullæbe.

Table 1. De danske orkidéers navne og status (efter Løjtnant 1991b, Mossberg et al. 1994, Pedersen & Faurholdt 1997, Faurholdt et al. 1998, Stoltze & Pihl 1998, Stotze 1998). Bemærkninger: *: bestande af arten overvåges. (*): arten overvåges, men tallene er ikke indberettet siden 1992. +: de sidst kendte voksesteder undersøges. A: ansvarskrævende. E: akut truet. Ex: forsvundet. R: sjælden. V: sårbar. X: opmærksomhedskrævende. H: omfattet af Habitatdirektivets bilag 2.

Internationalt navn	Dansk navn	Statuskategori
<i>Anacamptis pyramidalis</i>	Horndrager*	R
<i>Cephalanthera damasonium</i>	Hvidgul skovlilje*	R
<i>Cephalanthera longifolia</i>	Sværd-skovlilje*	V
<i>Cephalanthera rubra</i>	Rød skovlilje*	R
<i>Coeloglossum viride</i>	Poselæbe	Ex
<i>Corallorhiza trifida</i>	Koralrod*	-
<i>Cypripedium calceolus</i>	Fruesco*	R H
<i>Dactylorhiza incarnata ssp. incarnata</i>	Kødfarvet gøgeurt*	-
<i>Dactylorhiza incarnata ssp. incarnata var. hyphaematodes</i>	Mørkpletet gøgeurt	-
<i>Dactylorhiza incarnata ssp. ochroleuca</i>	Hvidgul gøgeurt*	V
<i>Dactylorhiza maculata ssp. fuchsii</i>	Skov-gøgeurt*	-
<i>Dactylorhiza maculata ssp. maculata</i>	Plettet gøgeurt*	-
<i>Dactylorhiza majalis ssp. baltica</i>	Baltisk gøgeurt*	E
<i>Dactylorhiza majalis ssp. majalis</i>	Maj-gøgeurt*	-
<i>Dactylorhiza majalis ssp. occidentalis</i>	Vestlig maj-gøgeurt	-
<i>Dactylorhiza praetermissa</i>	Priklæbet gøgeurt*	E
<i>Dactylorhiza purpurella ssp. majaliformis</i>	Vendsyssel-gøgeurt*	R (A)
<i>Dactylorhiza purpurella ssp. purpurella</i>	Purpur-gøgeurt*	R (A)
<i>Dactylorhiza sambucina</i>	Hylde-gøgeurt*	R
<i>Epipactis atrorubens</i>	Rød hullæbe*	R
<i>Epipactis helleborine var. neerlandica</i>	Klit-hullæbe	-
<i>Epipactis helleborine var. helleborine</i>	Skov-hullæbe*	-
<i>Epipactis leptochila</i>	Storblomstret hullæbe*	R
<i>Epipactis palustris</i>	Sump-hullæbe*	-
<i>Epipactis phyllanthes</i>	Nikkende hullæbe*	A
<i>Epipactis purpurata</i>	Tæt blomstret hullæbe*	R
<i>Epipogium aphyllum</i>	Knælæbe(*)	E
<i>Goodyera repens</i>	Knærod*	-
<i>Gymnadenia albida</i>	Hvid sækspore	E
<i>Gymnadenia conopsea</i>	Langakset trådspore*	V
<i>Hammarbya paludosa</i>	Hjertelæbe*	X
<i>Herminium monorchis</i>	Pukkellæbe*	V
<i>Liparis loeselii</i>	Mygblomst*	V H
<i>Listera cordata</i>	Hjerteblandet fliglæbe*	-
<i>Listera ovata</i>	Ægbladet fliglæbe*	-
<i>Neottia nidus-avis</i>	Rederod*	-
<i>Ophrys insectifera</i>	Flueblomst(*)	R
<i>Orchis mascula</i>	Tyndakset gøgeurt*	-
<i>Orchis militaris</i>	Ridder-gøgeurt	Ex
<i>Orchis morio</i>	Salep-gøgeurt*	R
<i>Orchis purpurea</i>	Stor gøgeurt*	R
<i>Orchis ustulata</i>	Bakke-gøgeurt*	E
<i>Platanthera bifolia ssp. bifolia</i>	Bakke-gøgelilje*	X
<i>Platanthera bifolia ssp. latiflora</i>	Langsporet gøgelilje*	R
<i>Platanthera chlorantha</i>	Skov-gøgelilje*	-
<i>Spiranthes spiralis</i>	Skrueraks ⁺	Ex

bliver fortsat undersøgt intensivt, også selv om der ikke registreres blomstrende eller vegetative skud ved de årlige besøg. Det drejer sig primært om voksesteder for hvid sækspore, knælæbe og skrueaks.

Antallet af skud opgøres ved at optælle enten det totale antal individer i en bestand eller en delmængde af bestanden fastlagt ved et permanent udlagt prøvefelt idet der ved en bestand forstås samtlige individer af en art der optræder på en lokalitet. En lokalitet er et geografisk eller økologisk område inden for hvilket en enkelt negativ påvirkning kan influere på samtlige individer af den forekommende art. Størrelsen af lokaliteten afhænger af det område der samlet skønnes at kunne påvirkes negativt, og lokaliteten kan omfatte dele af én eller flere delbestande af arten (jf. Gärdenfors 2000).

Et prøvefelt er et permanent markeret område hvor der forekommer mange individer af den orkidé der ønskes overvåget. Med mange individer menes at der i prøvefeltet optræder mindst 50 gerne 100 individer (blomstrende eller vegetative skud) af orkidéen. Et prøvefelt har således ikke en fast størrelse, men dets areal afhænger af den pågældende art og dens biologi samt af voksestedets beskaffenhed samt af overvågerens valg (jf. Wind 1997). Voksestedet er den del af lokaliteten hvor orkidéen optræder.

Det kan være vanskeligt eller umuligt at finde vegetative individer i et tæt græsdekke, ligesom det kan være svært at skelne mellem vegetative individer af flere nærtbeslægtede arter, f.eks. af hvidgul gøgeurt og kødfarvet gøgeurt. Dette problem løses i praksis ved at optælle de vegetative skud der optræder i umiddelbar nærhed af de blomstrende individer af den pågældende art. Der er naturligvis en usikkerhed forbundet hermed, idet nogle af de vegetative individer kan tilhøre en anden art.

Der bliver ligeledes givet en vurdering af eventuelle påvirkninger af orkidébestandenes overlevelsesmuligheder på voksestederne, dvs. de langsigtede virkninger. Dette er især vigtigt hvis overvågerne kan konstatere ændringer i graden af påvirkninger i forhold til tidligere år (se Wind 1999).

Overvågerne bliver endvidere bedt om at vurdere aktuelle trusler mod orkidéerne ved brug af de kategorier af påvirkningsfaktorer der anvendes i Rødliste 97 (Stoltze & Pihl 1998). Her opfanges de pludseligt opståede trusler mod de enkelte bestande.

Oplysningerne noteres på de tilsendte indberetningsskemaer der indsendes til DMU én gang årligt.

2.2 Databehandling

DMU oprettede efter overtagelsen af koordinationen af projektet i 1994

en elektronisk database (nu i programmet Access) til oplagring af de af overvågerne indberettede observationer. Ved DMUs løbende kvalitetskontrol sikres rigtigheden af data i projektets database.

Ved gennemgangen af indberetningsskemaerne er overvågernes oplysninger om aktuelle trusler mod orkidébestandenes trivsel noteret særskilt i databasen. De aktuelle trusler er medtaget i rapporten i standardiseret form til støtte for overvejelser af forvaltningsmæssige indgreb (se Appendiks II).

2.3 Klimaets indflydelse på antallet af skud

Oplysninger om nedbørens fordeling blev indhentet fra Danmarks Meteorologiske Instituts ugeberetning (Danmarks Meteorologiske Institut 1987-1999). En række klimastationer i nærheden af overvågningslokaliteterne for skov-hullæbe blev udvalgt, og nedbørsdata for august-september 1987-1999 blev indsamlet og afstemt med overvågningsperioden for de enkelte bestande (Tabel 2). I enkelte tilfælde forelå ugevis oplysninger fra en given klimastation ikke, hvorfor de manglende data blev udregnet som gennemsnittet af de nedbørmængder der blev målt på de 10 nærmeste stationer for den pågældende periode.

Til afprøvning af påstanden om skududviklingens afhængighed af nedbøren blev tallene for skud- og nedbørmængder testet med Spearman's rank-order correlation (Dytham 1999). Nulhypotesen H_0 er at der ingen sammenhæng er mellem antallet af skud af skov-hullæbe i et år og mængden af nedbør i august og september måned året før. Alternativerne er, at der kan være en ligefrem eller en omvendt proportionalitet mellem skudsætningen og nedbørmængden.

Tabel 2. Gennemsnitlige nedbørmængder i mm for august og september 1986-1999 for udvalgte klimastationer.

År	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Nørager				93	177	76	151	158	334	131	113	107	164	167
Randers				72	153	77	133	190	244	101	132	70	120	132
Viby J				82	189	76	163	250	294	178	101	118	129	176
Hov	54	127	129	87	176	64	133	151	233	100	100	80	104	165
Ny Skovbøl				70	187	121	158	202	280	188	114	79	153	147
Årslev				130	179	111	149	220	258	106	129	91	95	129
Rygård				76	186	106	126	192	279	85	135	93	75	139
Flemløse				88	243	114	144	192	307	121	149	94	125	134
Botanisk Have										148	86	46	152	156
Landbohøjskolen		126	101	143	171	130	128	264	234					
Skallerup										129	96	77	107	98
Urup				215	170	123	96	299	245					
Næsgård				176	168	107	116	255						
St. Damme									189	130	100	56	115	94
Nykøbing F.				180	166	119	97	281	240	123	115	59	99	113

Principperne bag udvælgelsen af bestandene af skov-hullæbe er, at de er blevet overvåget i en sammenhængende periode på mindst 5 år, og at de er af en fornøden størrelse dvs., at der i alt fald i nogle år er registreret 10 eller flere skud.

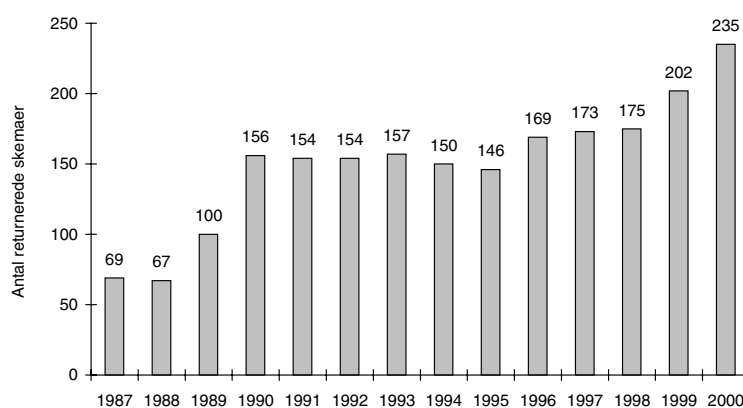
3 Resultater

3.1 Indberetninger

DMU udsendte for sæsonen 2000 211 indberetningsskemaer til den faste stab af overvågere samt introduktionsmateriale og vejledning til yderligere 18 personer der havde vist interesse for at deltage i projektet på baggrund af en annoncering i Dansk Botanisk Forenings medlemsblad URT.

65 overvågere returnerede 235 udfyldte skemaer (Fig. 2). Heraf var 12 overvågere førstegangsdeltagere. Til de 65 personer skal lægges et ukendt antal frivillige hjælpere. I antallet af udfyldte skemaer er i lighed med tidligere år medtaget de skemaer overvågerne har returneret med oplysninger om at lokaliteten af forskellige årsager ikke er blevet overvåget i 2000. De returnerede skemaer indeholder således oplysninger om 297 orkidébestande fordelt på 216 prøvefelter. I fire tilfælde er der tale om genoptagelse af overvågningen af bestande af enten de samme eller af andre arter på lokaliteter hvor orkidébestande førhen har været overvåget. Desuden er der indsendt førstegangsuplysninger om 37 lokaliteter hvor overvågning af én orkidébestand blev igangsat i 2000 (Tabel 3, Appendiks I).

I antallet af orkidélokalteter indgår de sidste, kendte voksesteder for bestande af hvid sækspore, knælæbe og skrueaks, selv i de tilfælde hvor disse arter ikke er blevet registreret på lokaliteterne i en årrække.

Figur 2. Antallet af tilbagemeldinger (returnerede skemaer) 1987-2000.

Tabel 3. Status for orkidéovervågningen i 2000.

Amtskommune	Antal skemaer udsendt i 2000	Antal skemaer returneret i 2000	Antal prøvsteder overvåget i 2000	Antal bestande overvåget i 2000
Bornholm	15	19	16	19
Frederiksborg	10	10	10	14
Fyn	17	16	16	24
København	7	10	5	13
Nordjylland	39	36	31	53
Ribe	1	4	4	4
Ringkøbing	4	5	5	6
Roskilde	7	6	6	6
Storstrøm	36	36	35	46
Sønderjylland	17	14	14	19
Vejle	10	10	8	13
Vestsjælland	20	24	22	36
Viborg	10	11	11	5
Århus	18	34	33	39
I alt	211	235	216	297

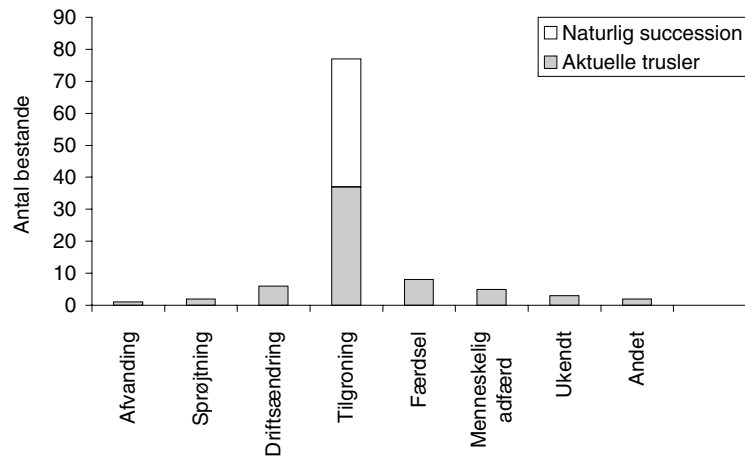
Den årlige overvågning udføres for at dokumentere lokaliteternes tilstand og arternes status.

Sammenlignet med de foregående år har der i 2000 været en forøgelse af antallet af udsendte og returnerede skemaer (se Fig. 2). Dette skyldes primært førnævnte annoncering for at hverve flere overvågere til projektet enten for at få medtaget bestande af arter der har behov for at blive overvåget, eller for at få erstattet overvågere der ikke deltager mere. Endelig er der de bestande hvis overvågning har været sat i bero, og hvor overvågningen er blevet genoptaget i 2000.

3.2 Indholdet i databasen

Med udgangen af 2000 rummer databasen data fra 298 orkidéoptællingslokaliteter fordelt på 3722 oplysninger (poster). Disse stammer fra resultaterne af overvågning i perioden 1987-2000 af 551 bestande af 39 af Danmarks vildtvoksende orkidéer. I det samlede antal lokaliteter i databasen indgår 63 hvor overvågning af bestanden er indstillet eller sat i bero.

Antallet af blomstrende og vegetative skud optalt i 1999 og 2000 er præsenteret i rapporten på grundlag af et udtræk af databasen (Appendiks I). Heraf fremgår de overvågede arter og de naturtyper arterne optræder i på de enkelte lokaliteter. I tallene for de blomstrende skud indgår det totale antal skud, dvs. alle blomstrende, afbidte, plukkede og sygdomsdøde skud samt antallet af opgravede planter der blev registreret i et givet år. Her forudsættes det at de afvigende typer af skud (afbidte, plukkede og sygdomsdøde) og de opgravede planter alle ville have resulteret i blomstrende skud. Erfaringerne viser

Figur 3. Fordeling af aktuelle trusler mod orkidébestandene for 2000.

at det normalt er de blomstrende individer der er attraktive og derfor udsat for opgravning, ligesom afgørelsen af om et konstateret hul er resultatet af en opgravning, beror på den enkelte overvågers kendskab til bestand og lokalitet.

For at belyse de årlige svingninger i antallet af skud hos de rødlistede orkidéer i kategorierne akut truet og sårbar samt for habitatarterne er der på grundlag af oplysningerne i databasen fremstillet søjlediagrammer for de overvågede bestande. Antallet af skud er afsat som funktion af de år hvori de er blevet optalt i perioden 1987 til 2000. I de tilfælde hvor pålidelige oplysninger om forekomsten af vegetative skud foreligger, er disse medtaget i diagrammerne, ligesom optællingsmetoden - totaloptælling eller optælling i prøvefelt - er anført (Appendiks III). Søjlediagrammerne er ordnet alfabetisk efter det internationale slægtsnavn (Tabel 1) og samlet i artsvis opslag. Da bestandene har forskellige individantal, er diagrammerne sorteret efter bestandsstørrelse med de mest individrige bestande først. De svingninger i skudantallet som disse diagrammer viser, er artsvis kommenteret i næste afsnit.

Ved overvågningen i 2000 er der konstateret 8 typer af aktuelle trusler mod 97 orkidébestande fordelt på 57 orkidélokalteter, hvilket er 26% af det samlede antal indberettede lokaliteter for 2000 (Fig. 3, Appendiks II).

3.3 Bestandsoptællinger i 2000 af de rødlistede orkidéer i kategorierne akut truet og sårbar samt orkidéer omfattet af Habitatdirektivet

Ni orkidéer er medtaget på Rødliste 1997 i de pågældende kategorier, mens to er omfattet af Habitatdirektivets bilag 2. Det drejer sig om følgende arter: Fire akut truede orkidéer - priklæbet gøgeurt, knælæbe, hvid sækspore og bakke-gøgeurt, fem sårbare orkidéer - sværd-

skovlilje, hvidgul gøgeurt, langakset trådspore, pukkellæbe og mygblomst, mens sidstnævnte og fruesko er omfattet af direktivet. Disse arter er udvalgt til nærmere præsentation i rapporten på grund af den store administrative interesse knyttet til dem. Nedenfor sammenlignes bestandsstørrelsen i 2000 med de nærmest foregående år hvor der ud fra søjlediagrammerne gøres rede for markante bestandssvingninger. Arterne er opført alfabetisk efter det internationale slægtsnavn så der er overensstemmelse i rækkefølgen mellem teksten og søjlediagrammerne (se Tabel 1, Appendiks III).

3.3.1 Sværd-skovlilje

Efter et maksimum på over 40 individer i 1998 i Vejle Fjord bestanden er antallet af blomstrende og vegetative skud faldet både i 1999 og i 2000. I Bregning Krat er der for første gang i 3 år registreret vegetative skud sammen med et enligt blomstrende skud (Appendiks III). Her skal det bemærkes at antallet af skud også har været lavt på sidstnævnte lokalitet i andre år, f.eks. 1992 og 1993, hvor vegetative skud ikke blev registreret. Ingen sjællandske bestande overvåges skønt artens hovedudbredelse i Danmark er på Sjælland (Faurholdt & Holst 1996).

3.3.2 Fruesko

Fremgangen i antallet af skud i Skindbjerg bestanden er fortsat hvor der i 2000 især kan konstateres en stigning i antallet af de vegetative. Den samlede bestandsstørrelse har for første gang siden 1987 rundet 500 skud hvoraf $\frac{1}{3}$ har blomstret. I Buderupholm bestanden er antallet af vegetative skud igen steget i forhold til 1999, og det samlede antal skud er på niveau med antallet i 1998 (Appendiks III).

3.3.3 Hvidgul gøgeurt

To bestande blev optalt i 2000. Antallet af skud ved Sønder Hadsund og på Eskebjerg Vesterlyng er begge umiddelbart steget i forhold til 1999. Ved Sønder Hadsund skyldes dette et øget antal vegetative skud, mens fremgangen på Eskebjerg Vesterlyng skyldes et øget antal blomstrende skud i 2000. Ved Udby Vig blev arten i lighed med 1998 og 1999 ikke optalt i 2000 (Appendiks I og III).

3.3.4 Priklæbet gøgeurt

Én bestand blev optalt i 2000. Antallet af skud i Insulinmosen er i fortsat fremgang, og bestanden har i 2000 oversteget 200. Det er især antallet af blomstrende skud der er øget (Appendiks III). På landsplan anerkendes den på 3 andre lokaliteter (Pedersen 1999). Af disse har kun bestanden ved Sjørup Gårde i Nordjyllands Amt været overvåget frem til 1990 da overvågningen blev indstillet bl.a. på grund af

problemer med adskillelsen af priklæbet gøgeurt fra andre arter, jf. indflydelse af introgression (Pedersen 1999).

3.3.5 Knælæbe

For første gang i 15 år blev der i 2000 observeret overjordiske skud af knælæbe idet 4 skud var fremme i juli og august på voksestedet på Midtsjælland. De blomstrende skud fik imidlertid ikke mulighed for at sætte frugt, da de blev ædt af snegle ofte inden for et døgn efter fremkomsten (N. Faurholdt, pers.comm. 2000). Arten blev senest registreret her i 1985 og 1986 (Faurholdt 1986, Moeslund 1986) (Appendiks I).

3.3.6 Hvid sækspore

Arten eftersøges fortsat intensivt på de lokaliteter, hvor den er fundet inden for de seneste 15 år. Der er kun registreret overjordiske skud ved Tislum, hvor antallet af blomstrende individer i 2000 var lavere end året før, og ved Viveterpgård hvor der blev observeret 2 skud. På den tredje lokalitet ved Nr. Snede blev den ikke registreret i 2000 (Appendiks I og III).

3.3.7 Langakset trådspore

Arten bliver overvåget regelmæssigt på fire lokaliteter, heraf to siden 1987. Antallet af blomstrende individer i bestanden ved Diesbjerg er tredoblet i 2000 i forhold til 1999. For første gang er også antallet af vegetative individer opgjort her. Ved Lille Rørbæk er antallet af blomstrende skud fordoblet i forhold til de foregående år og er derved det højeste siden overvågningen blev iværksat i 1987 (Appendiks III). Ved Udby Vig blev der i 2000 atter konstateret en mindre tilbagegang, mens det tilsyneladende ikke er lykkedes at genfinde den ved Urup i 2000.

3.3.8 Pukkellæbe

Der er i 2000 en mindre fremgang i antallet af individer i bestanden på Høje Møn efter et minimum i 1999. For første gang siden 1990 hvor individantallet også var lavt, blev der i 2000 udelukkende optalt vegetative individer. Antallet af skud i de to bestande ved Liver Å og i Vandplasken er begge faldende i perioden 1998-2000. I Tryggevælde Ådal er antallet af individer i prøvefeltet det laveste i den tid bestanden har været overvåget. I 2000 er her udelukkende optalt vegetative individer, mens blomstrende individer optræder i normalt omfang på lokaliteten som helhed (S.G. Christiansen, pers.comm. 2000). Ved Lille Rørbæk er der optalt ét blomstrende individ trods intensiv eftersøgning (Appendiks I og III). To lokaliteter er udlagt til fri succession, nemlig Liver Å og Høje Møn. De tre øvrige overvågede bestande forekommer på afgræssede lokaliteter.

3.3.9 Mygblomst

Fremgangen i antallet af skud i Urup-bestanden er fortsat i 2000 og har for første gang i den periode, bestanden har været overvåget oversteget 500 individer (jf. Vinther 1987). Der er også fremgang i individantallet i Nørlev og Even bestandene, omend sidstnævnte er af beskeden størrelse. I Kongsøre bestanden er individantallet lavere i 2000 sammenlignet med de foregående år, mens det har været for nedadgående i de tre år bestanden i Vandplasken er blevet optalt. På syvende år er der ikke registreret individer i prøvafeltet i Holmegårds Mose; den forekommer fortsat andre steder på lokaliteten, men dens nærmere status her kendes ikke (N. Faurholdt, pers.comm. 2000). I Bagholt og Hadsund er der kun registreret et enkelt individ hvert sted, hvorfor der er risiko for at bestandene kan forsvinde (Appendiks III).

3.3.10 Bakke-gøgeurt

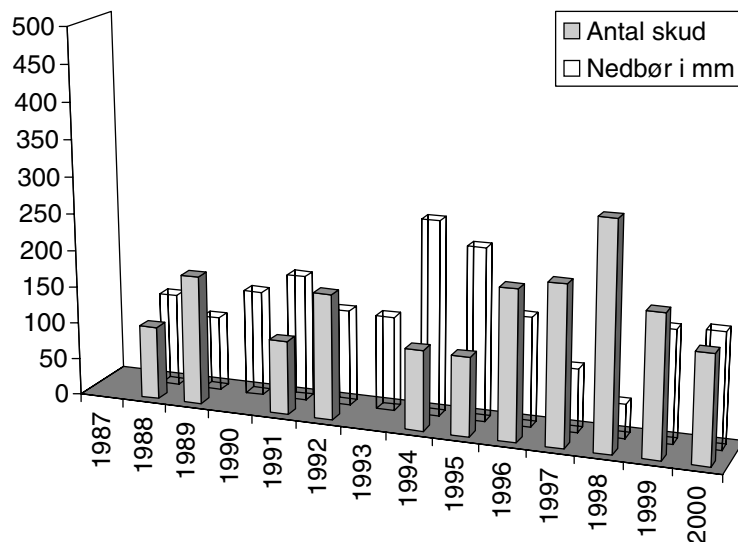
I 2000 blev optalt det højeste antal blomstrende individer siden overvågningen af bestanden iværksattes i 1987. Der er tendens til at der sker en betydelig forøgelse af individantallet hver andet år. (Appendiks III). Effekten af Nordjyllands Amts pleje (kratrydning) er synlig idet det samlede antal individer er gået frem i de seneste 5 år sammenlignet med antallet af individer i slutningen af 1980'erne og begyndelsen af 1990'erne.

3.4 Klimaets indflydelse på skudsætningen

Påstanden om afhængigheden mellem skudsætningen og nedbørsmængder blev testet for udvalgte bestande af skov-hullæbe. En koef-

Table 4. Sammenhæng (Spearman rank-order coefficient) mellem mængden af nedbør i august-september det forrige år og antallet af skud det følgende år for udvalgte skov-hullæbe bestande.

Lokalitetsnr.	Lokalitetsnavn	Antal observationer	Spearman rank-order coefficient
14	Hørslev	8	0,304
17	Haslund Skov	7	-0,321
30	Vorsø	14	0,096
75	Gydøløkke	5	-0,3
77	Storskov	11	0,175
100	Insulinmosen	11	-0,618
128	Cathrinesminde	10	0,512
129	Kyshøj	10	-0,054
163	Kongelunden	11	-0,154
164	Vestskoven	7	0
166	Jordløse Bakker 1, 2 & 5	1	0,209
168	Jordløse Bakker 3	1	0,145
169	Jordløse Bakker 4 & 6	1	-0,189
170	Niels Bohrs Alle	10	-0,033
199	Trebroer Krat	7	0,107

Figur 4. Skov-hullæbe. 100. Insulinmosen, Københavns Amt. Antallet af skud og nedbørsmængder. Årstallet langs x-aksen gælder for antallet af skud, mens nedbørsmængderne er forskudt et år bagud, jf. den indsatte boks.

ficient blev lokalitetsvis beregnet på basis af antallet af vegetative og blomstrende skud og det foregående års nedbørsmængder i august og september ved at benytte Spearman rank-order testen (Dytham 1999). Det ses at hovedparten af de beregnede koefficienter ligger omkring værdien 0, og at der kun i et tilfælde er tale om en afvigelse i nærheden af et af yderpunkterne på -1 , nemlig koefficienten $-0,6$ for Insulinmosen. Ingen af testene er statistisk signifikante (Fig. 4, Tabel 4).

4 Diskussion

4.1 Bestandsudvikling hos de 10 udvalgte arter

I 2000 blev knælæbe genfundet på den midtsjællandske lokalitet hvor den senest blev registreret i 1986. Dette viser at især denne art, men også andre orkidéer evner at overleve på voksestederne, også selv om de ikke sætter overjordiske skud i et givet år. Ved blomstring har de mulighed for at frembringe modne kapsler og sprede frø. Dette understreger samtidig det formålstjenlige i at vedblive med at undersøge orkidélokalteter for arter med ubeständig skudsætning, ligesom flere årlige besøg på voksestederne kan være en nødvendighed for at kunne registrere skudsætningen.

At en orkidébestand blomstrer og sætter frugt, tages i mange sammenhænge som et tegn på at en bestand trives. Samtidig er de blomstrende skud ofte enkle og hurtige at optælle selv i et mere tæt

vegetationsdække, mens de vegetative kan være svære at skelne. Derved bliver en optælling heraf mere tidskrævende.

På den anden side kan det antages at blomstrende individer er et udtryk for at en bestand er i fare for at uddø i takt med ændringerne af levestederne. De har derfor brug for at reproducere sig, sådan at nye og måske bedre tilpassede individer skabes til sikring af bestandens overlevelse. De mekanismer der i givet fald skulle styre en sådan bestandsudvikling og -overlevelse, er ukendte ligesom der for orkidéernes vedkommende ikke foreligger bevis for denne antagelse.

Indtil andet er bevist, antages det derfor i nærværende rapport at anlæggelsen af blomstrende skud er et succeskriterium for en orkidébestand, således at jo flere blomstrende skud der optræder i en bestand, desto bedre trives den. Dette tages derfor samtidig som et udtryk for at forholdene på voksestedet (og på lokaliteten som helhed) er passende for de enkelte bestandes trivsel.

4.2 Aktuelle trusler mod orkidébestandene

Den største og mest betydelige negative påvirkningsfaktor mod adskillige orkidébestande er tilgroning der i mange tilfælde skyldes en omlægning af den hidtidige drift på lokaliteten. Omlægningen der f.eks. kan være en mindskelse af græsningstrykket eller fuldstændigt græsningsophør, fremmer tilgroningen og reducerer lystilgangen (se Fig. 3).

De øvrige negative påvirkningsfaktorer er sammenlignet med driftsændringerne af mindre omfang også selv om de kan være af stor betydning for den enkelte orkidébestand. Således er afvanding af voksestederne fortsat en aktuel trussel mod orkidébestandene i Holmegårds Mose og Bagholt Mose. Truslen fra færdsel og anden menneskelig adfærd dækker i første række de skader på en bestand der opstår som følge af at en publikumssti forløber ved en orkidélokaltet. I disse tilfælde kan der ske nedtrampning og plukning af orkidéer. Plukning er sammenlignet med opgravning en langt mindre alvorlig handling for individernes overlevelsesmuligheder idet såvel knold som grundblade i reglen forbliver på voksestedet. Plukning svarer i omfang til de skader tidlig iværksat græsning med husdyr kan forvolde på en orkidébestand. Individierne fratages derved muligheden for frugtsætning det pågældende år. Det skal nævnes at plukning og opgravning af orkidéer er ulovlig. Der er dog ikke konstateret tilfælde af orkidéopgravninger på orkidélokaliteterne i 2000.

De anførte aktuelle trusler er alle affødt af menneskelige handlinger. Dette kan ske ved at den menneskelige påvirkning er ophørt eller er ændret i en for orkidébestanden ugunstig retning. Her bør de forvaltningsmæssige muligheder for at ændre udviklingen overvejes før iværksættelse af konkret handling. Dette kan f.eks. ske ved indgåelse

af aftaler til sikring af kontinuert, ekstensiv drift, tilkastning af grøfter for at sikre et vist vandstands-niveau eller for at fremme en vandstands-hævning, naturpleje i form af tilbageskæring af uønsket opvækst der kan bortskygge orkidébestandene osv.

På nogle indberetningskemaer angives de naturlige processer at være en trussel mod de forekommende orkidébestandes trivsel. Processerne omfatter bl.a. udskridning af kystskrænter, snegleherbivori og lukning for lystilgangen i forbindelse med naturlig foryngelse af skov (se Fig. 3, Appendiks III). De er bestanddele af den cyklus som et naturområde med naturlig succession skal have mulighed for at gennemløbe. De mere lysfølsomme organismer har tilpasnings-, overlevelsese- og spredningsstrategier for at klare sig på sådanne steder eller til at etablere sig på mere velegnede lokaliteter. Til overlevelsestrategierne hører visse orkidéarters evne til at forblive underjordisk en årrække for at skyde frem og udføre generativ reproduktion når de optimale livsbetingelser igen er til stede.

4.3 Generel diskussion

Et generelt træk for bestandsoptællingerne af de rødlistede arter i 2000 er at antallet af optalte skud i mange af de overvågede bestande er steget sammenlignet med 1999. Dette er især udtalt for skovorkidéerne, hvilket var de arter hvor antallet af skud var mindre i 1999. For mose- og engorkidéer kan der konstateres færre skud i nogle bestande og flere i andre. Den mest markante nedgang i skudantallet kan konstateres hos de orkidéer der er knyttet til de tørre levesteder som hede og overdrev. Den langvarige tørre periode i foråret 2000 medførte et lavere antal registrerede skud hos især hvid sækspore.

De årlige frem- og tilbagegange i antallet af skud der kan konstateres i de overvågede orkidébestande, må på denne baggrund formentlig tilskrives bestandenes naturlige svingninger i skudantal mere end f.eks. en ensrettet tilbagegang som følge af menneskelig indflydelse.

Med skov-hullæbe som eksempel er der søgt at påvise en sammenhæng mellem skudsætningen og nedbørsmængden i en bestemt tidsperiode (august og september) det foregående år. Der kan imidlertid ikke påvises en sikker sammenhæng. Bortset fra bestanden i Insulin-mosen hvor der muligvis eksisterer en omvendt proportionalitet, kan en sådan sammenhæng ikke påvises for de undersøgte bestande (se Fig. 4 og Tabel 4). Dette kan skyldes at nedbørsforholdene i Danmark er forskellige fra de canadiske hvor en sammenhæng er påvist (upubl. 1). Hertil kommer at dannelsen af foryngelsesknoppen kan være styret af andre faktorer på voksestederne f.eks. lystilgang, temperatursvingninger og/eller konkurrence fra andre arter.

5 Konklusion

Resultaterne af de seneste 14 års overvågning af udvalgte orkidébestande viser at der for visse arters vedkommende forekommer markante årlige udsving m.h.t. antallet af overjordiske skud (jf. Appendiks III). Optællingsresultaterne viser at 15 bestande af de rødlistede orkidéer har øget antallet af skud fra 1999 til 2000. En årsag kan være den målrettede plejeindsats der udøves på deres voksesteder. For 11 bestande kan der konstateres et fald i antallet af skud i forhold til året før. Af disse er der 2 bestande hvor det konstaterede fald er så drastisk at der synes at være fare for, at de kan forsvinde (Tabel 5).

I nogle tilfælde kan disse svingninger forklares ved at sammenholde optællingsresultatet med de driftspåvirkninger, lokaliteten er udsat for. Der tænkes her i første række på styrke og årlig fordeling af græsningstryk. I andre tilfælde reguleres skudsætningen af andre faktorer, hvilket tilsyneladende især er de klimatiske primært i form af mængden af nedbør der falder på bestemte tidspunkter som efterårsregn eller forårstørke. I den forbindelse skal det påpeges at det ikke er lykkedes at påvise en sådan sammenhæng for skov-hullæbes vedkommende under danske forhold.

Undersøgelsen af en mulig sammenhæng mellem anlæggelsen af overjordiske skud hos skov-hullæbe og nedbørsmængder i august-september viste et negativt resultat. Men resultatet kan skyldes at nedbørsmængderne i den valgte tidsperiode kun i mindre grad er styrende for skudsætningen. Dette antyder derfor et behov for at foretage flere sammenligninger og specielt fokusere på periodelængde og tidspunkt på året hvor nedbøren falder. Endvidere bør en lignende analyse af resultaterne af optællingerne af andre mere almindelige arter foretages, f.eks. tyndakset gøgeurt, ægbladet fliglæbe, maj-gøgeurt og kødfarvet gøgeurt.

Tabel 5. Antallet af overvågede bestande af de rødlistede orkidéarter og deres status 2000 sammenlignet med 1999.

Art	Overvågningsbestande	Øget antal af det totale antal skud	Stabil	Mindre nedgang i det totale antal skud	Voldsom nedgang i det totale antal skud	Ukendt
Sværd-skovlilje	2	1		1		
Fruesko	2	2				
Hvidgul gøgeurt	3	2		1		
Priklæbet gøgeurt	1	1				4
Knælæbe	1	1				
Hvid sækspore	7			1	5	1
Langakset trådspore	4	1		1	1	
Pukkellæbe	6	3		3		
Mygblomst	8	3		1	1	
Bakke-gøgeurt	1	1				
I alt	35	15	0	8	7	5

6 Tak

DMU retter hermed en stor tak til alle navngivne overvågere der deltager i projektet, samt til det store antal ukendte hjælpere der ikke fremgår af indberetningerne. Der er for 2000 modtaget indberetnings-skemaer fra følgende overvågere: Erik B. Andersen, Terkel Arnfred, Henrik Bavnhøj, Jens Blædel, David Boertmann, John Brandbyge, Hans Brigsted, Bodil G. Brun, Erik Buchwald, Erik Christensen, Jens Christensen, Hans G. Christiansen, Lars Christiansen, Lise Christiansen, Søren G. Christiansen, Erik Ehmsen, Niels Faurholdt, Jan Germundsen, Jens Gregersen, Erik Hammer, Harald K. Hansen, Mogens B. Hansen, Pia B. Hansen, Marianne Helkjær, Nina Hemmingsen, Hans Hjeds, Henrik B. Holck, Mogens Holmen, Hanne Holst, Molly Hougaard, Thea Illum, Asta Israelsen, Lars Jakobsen, Erik & Hanne Jensen, Hanne Jensen, Henrik Knudsen, Niels W. Knudsen, Niels Kornum, Lis Kristensen, Bo B. Larsen, Jens R. Larsen, Jimmy Lassen, Jørgen Terp Laursen, Peter Leth, Finn Lindhardt, Janni Lindeneg, Jens E. Lindgaard, Einer T. Ludvigsen, Ole Lyshede, Gerda Madsen, Sten Moeslund, Peter E. Mortensen, Inge Nagstrup, Hans A. Nielsen, Peder N. Nielsen, Toni R. Næsborg, Aage Pedersen, Henning Petersen, Eigil Plöger, Henning Poulsen, Birger Prehn, Hans Rasmussen, Christian Roesdahl, Erik Sand, Jens C. Schou, Karin Sloth, Bodil Stoltze, Flemming Thorning-Lund, Henrik Tranberg, Jan Vesterholt, Thomas Vikstrøm, Erik Vinther, Aksel Voigt, Allan Weimann, Lasse Werling, Marian Würtz Jensen og Birthe Zimmermann.

En særlig tak rettes til de overvågere der efter en lang og solid indsats har valgt at stoppe ved indgangen til 2000. Her er grund til at fremhæve Erik Hansen og Finn K. Hansen der begge har overvåget bestande i 10 år.

7 Referencer

- Danmarks Meteorologiske Institut 1987-1999: Vejret i Danmark. DMI's ugeberetning. - Danmarks Meteorologiske Institut. København.
- Dytham, C. 1999: Choosing and Using Statistics. A Biologist's Guide. - Blackwell Science Ltd. Bodmin.
- Ehlers, B.K. & Olesen, J.M. 1997: The fruit-wasp route to toxic nectar in *Epipactis* orchids. - *Flora* 192: 223-229.
- Faurholdt, N. 1986: Knælæbe (*Epipogium aphyllum*) genfundet i Danmark. - *URT* 1986: 3-5.
- Faurholdt, N. & Holst, J. 1996: Vore skovlilje-arter - forekomst, økologi og fremtid. - *URT* 1996.4: 107-121.
- Faurholdt, N., Pedersen, H.Æ. & Christiansen, S.G. 1998: Nikkende Hullæbe (*Epipactis phyllanthes*) - en miskendt dansk orkidé. - *URT* 1998: 52-58.
- Gärdenfors, U. 2000: Hur rödlistas arter? Manual og riktlinjer. - ArtData-banken, SLU, Uppsala.
- Jensen, E. 2000: Talrige Skov-Hullæber i Jyderupskovene. - *URT* 2000: 28-29.
- Johnsen, B. 1994: Skandinaviens orkideer. - Rhodos, København.
- Løjtnant, B. 1974: Giftig nektar, 'fulde' hvepse og orchidéer. - *Kasketot* 15: 3-7.
- Løjtnant, B. 1991a: Overvågning af Orchidéer 1987-89. - *Flora og Fauna* 97: 63-121.
- Løjtnant, B. 1991b: Gøgeurfamilien, Orchidaceae. - I: Hansen, K. (Red.), *Dansk feltflora*. Gyldendal, København, pp. 705-723. (5. oplag).
- Moeslund, S. 1986: Nyt om planter. - *URT* 1986: 111-112.
- Mossberg, B., Stenberg, L. & Ericsson, S. 1994: Den Store Nordiske Flora. Dansk udg. v. J. Feilberg & B. Løjtnant. - G.E.C. Gads Forlag, København.
- Müller, I. 1988: Vergleichende blütenökologische Untersuchungen an der Orchideengattung *Epipactis*. - *Mitt. Arbeitskreis Heimische Orchid. Baden-Württemberg* 20: 701-803.
- Pedersen, H.Æ. 1999: Floristiske meddelelser fra Dansk Herbarium, I. Noter om Skærm-Elm, Liden Vortemælk, Røllike-Gyvelkvæler og Prikæbet Gøgeurt. - *URT* 1999: 54-71.
- Pedersen, H.Æ. & Faurholdt, N. 1997: Baltisk Gøgeurt (*Dactylorhiza majalis* ssp. *baltica*) - første sikre fund i Danmark. - *Flora og Fauna* 103: 95-105.
- Raunkiær, C. 1895-99: De danske Blomsterplanters Naturhistorie. Enkimbladede. - Gyldendal, København.
- Stoltze, M. & Pihl, S. (Red.), 1998: Rødliste 1997. - Miljø- og Energi-ministeriet, Danmarks Miljøundersøgelser og Skov- og Naturstyrelsen, København.
- Stoltze, M. (Red.), 1998: Gulliste 1997. - Miljø- og Energi-ministeriet, Danmarks Miljøundersøgelser og Skov- og Naturstyrelsen, København.
- Vinther, E. 1987: Botanisk overvågning af fredede/fredningsværdige lokaliteter i Fyns amt. - I: Asbirk, S. & Ohrt, H.: *Naturovervågning*. - Miljøministeriet, Skov- og Naturstyrelsen, Hørsholm.
- Wiefelspütz, W. 1970: Über die Blütenbiologie der Gattung *Epipactis*. - I: Serghas, K. & Sundermann, H. (Red.): *Probleme der Orchideengattung Epipactis*. *Jahresber. Naturwiss. Vereins. Wuppertal* 23: 53-69.
- Wind, P. 1997: Overvågning af danske orkidéer 1987-1995. - *Flora og Fauna* 103: 49-71.
- Wind, P. 1998: Overvågning af danske orkidéer 1997. Danmark. Natur-

- overvågning. Danmarks Miljøundersøgelser. 91 s. - Arbejdsrapport fra DMU nr. 74.
- Wind, P. 1999: Overvågning af danske orkidéer 1998. Påvirkningsfaktorer. Danmark. Naturovervågning. Danmarks Miljøundersøgelser. 31 s + Appendiks. - Arbejdsrapport fra DMU nr. 109.
- Wind, P. 2001: Overvågning af danske orkidéer 1999. Danmark. Naturovervågning. Danmarks Miljøundersøgelser. 114 s + Appendiks. - Arbejdsrapport fra DMU nr. 144.
- Wind, P. & Faurholdt, N. 1992: Tæt blomstret Hullæbe (*Epipactis purpurata*) på Sjælland. - URT 1992: 9-16.
- Wind, P. & Ballegaard, T. 1996: Overvågning af danske orkidéer 1987-1995. Naturovervågning. Danmarks Miljøundersøgelser. 20 s + Appendiks. - Arbejdsrapport fra DMU nr. 19.
- Wind, P. & Ballegaard, T. 1997: Overvågning af danske orkidéer 1996. Danmark. Naturovervågning. Danmarks Miljøundersøgelser. 118 s. - Arbejdsrapport fra DMU nr. 59.

Upublicerede kilder

1. Royal Botanic Gardens, Burlington, Ontario: Native Orchids of Canada. <http://www.rbg.ca/orchids/>

Appendiks 1

Overvågning af danske orkidéer

Antal blomstrende og vegetative skud 1999 og 2000

Loknr.	Lokalitetsnavn	Artsnavn	Naturtype	Blomstrende skud		Vegetative skud	
				1999	2000	1999	2000
003a	Liver Å 1	Vendsyssel-gøgeurt	Ekstremrig	21	43	6	6
003b	Liver Å 1	Sump-hullæbe	Ekstremrig	209	87	287	200
004	Paradisgårdskov	Tyndakset gøgeurt	Fugtig	297	423		
005	Sønder Hadsund 1	Hvidgul gøgeurt	Mose	23	26	5	18
006	Sønder Hadsund 2	Mygblomst	Ekstremrig	2	1	1	
007	Skindbjerg 1	Fruesko	Kalkoverdr	137	174	208	327
008	Skindbjerg 2	Bakke-gøgeurt	Kalkoverdr	31	64	21	22
009	Enebærstykket	Hylde-gøgeurt	Hede	7	7	5	1
010a	Kongsøre Hage	Maj-gøgeurt	Ekstremrig	25		26	
010a	Kongsøre Hage	Mygblomst	Ekstremrig	61	59	241	181
010b	Kongsøre Hage	Sump-hullæbe	Ekstremrig		1378		
011b	Rævebakkerne	Salep-gøgeurt	Overdrev	754	457	25	6
016	Haslund Skov 1	Tyndakset gøgeurt	Løvskov	13	45	86	67
017	Haslund Skov 2	Skov-hullæbe	Løvskov	17	15	9	16
017	Haslund Skov 2	Tæt blomstret hullæbe	Løvskov	35	77		
018	Fussingø	Maj-gøgeurt	Overgangsr	141	248	316	155
022a	Hærup	Maj-gøgeurt	Overgangsr	6		44	
022b	Hærup 2	Maj-gøgeurt	Overgangsr		29		36
024	Kårup 2	Plettet gøgeurt	Overgangsr		3		0
026	Tipperne	Finprikket gøgeurt	Strandeng	4	7		
026	Tipperne	Kødfarvet gøgeurt	Strandeng	20	11		
026	Tipperne	Vestlig maj-gøgeurt	Strandeng	4	5		
027	Staksrode Skov 2	Langsporet gøgelilje	Løvskov	14	22		5
027	Staksrode Skov 2	Stor gøgeurt	Løvskov	2	12	24	4
028a	Trelde Næs 1	Langsporet gøgelilje	Løvskov	0	0	8	2
028a	Trelde Næs 1	Stor gøgeurt	Løvskov	92	144	278	262
028b	Trelde Næs 1	Skov-hullæbe	Løvskov	0	2	0	2
028b	Trelde Næs 1	Tæt blomstret hullæbe	Løvskov	0	14	0	1
029a	Staksrode Skov 1	Rederod	Løvskov	1	4	0	0
029a	Staksrode Skov 1	Stor gøgeurt	Løvskov	46	72	921	683
029a	Staksrode Skov 1	Ægbladet fliglæbe	Løvskov	4	8	4	13
029b	Staksrode Skov 2	Skov-hullæbe	Løvskov	2	5		
030	Vorsø 1	Skov-hullæbe	Løvskov	0	5	8	6
032	Urup Dam	Mygblomst	Ekstremrig	123	128	323	419
036	Lammefjorden 1	Salep-gøgeurt	Overdrev	185	124		
036	Lammefjorden 1	Ægbladet fliglæbe	Overdrev		8		
040	Allindelille 2	Knælæbe	Bøgeskov	0	4	0	0
041	Sønderskov	Tyndakset gøgeurt	Overdrev	1	1		
042	Bagholt Mose 1	Mygblomst	Ekstremrig	0	0	0	1
043a	Store Bøgeskov 1	Langsporet gøgelilje	Løvskov	1	5		
043b	Store Bøgeskov 2	Langsporet gøgelilje	Løvskov	10	10		
044	Bønsvig Strand	Kødfarvet gøgeurt	Eng	5	0		
044	Bønsvig Strand	Maj-gøgeurt	Eng	147	102		
044	Bønsvig Strand	Salep-gøgeurt	Eng	194	69		
045	Fakse Kalkbrud	Sværd-skovlilje	Løvskov	2	10		4
046	Høje Møn 8	Pukkellæbe	Ekstremrig	5	1	15	26
048	Kongensmark	Salep-gøgeurt	Strandover		1054		
048	Kongensmark	Skov-gøgelilje	Strandover		8		
049	Kåsegård	Hylde-gøgeurt	Overdrev	362	300		
049	Kåsegård	Skov-gøgelilje	Overdrev		34		
050	Dalshøj 1	Hylde-gøgeurt	Klippeløkk		16		
053	Lille Rørbæk	Langakset trådspore	Ekstremrig	137	265		
053	Lille Rørbæk	Pukkellæbe	Ekstremrig	2	1	13	
054	Troldebakker	Plettet gøgeurt	Kær	129	9		
055	Gerlev Mose	Kødfarvet gøgeurt	Overgangsr	14	9		
056	Slangerup Kær	Maj-gøgeurt	Overgangsr	9	55		

Appendiks 1

Overvågning af danske orkidéer

Antal blomstrende og vegetative skud 1999 og 2000

Loknr.	Lokalitetsnavn	Artsnavn	Naturtype	Blomstrende skud		Vegetative skud	
				1999	2000	1999	2000
057	Krogenlund Mose	Kødfarvet gøgeurt	Ekstremrig	171			
057	Krogenlund Mose	Maj-gøgeurt	Ekstremrig	9635	13346		
059	Møllekrogen 1	Kødfarvet gøgeurt	Overgangsrr	2	2		
059	Møllekrogen 1	Skov-gøgeurt	Overgangsrr	442	256		
060	Selsø Sø	Maj-gøgeurt	Ekstremrig	1	8		3
061	Ellemosen	Kødfarvet gøgeurt	Overgangsrr	7			
061	Ellemosen	Maj-gøgeurt	Overgangsrr	28			
063	Tryggevælde Adal	Pukkellæbe	Ekstremrig	26		55	22
064	Vallø Storskov	Tyndakset gøgeurt	Løvskov	132	138		
065	Purlunden	Maj-gøgeurt	Overgangsrr	103	196		
066	Gøderup Mose	Kødfarvet gøgeurt	Ekstremrig	759	738		
069	Gistrup 1	Plettet gøgeurt	Overdrev	30	7		
070	Gistrup 2	Skov-gøgelilje	Overdrev	4	4		
072	Skærum 1	Skov-gøgelilje	Overdrev	3	0		0
073	Skærum 2	Bakke-gøgelilje	Overdrev	0	60		
073	Skærum 2	Plettet gøgeurt	Overdrev		20		
073	Skærum 2	Skov-gøgelilje	Overdrev	21	2		
074	Skærum 3	Plettet gøgeurt	Overdrev		12		2
075a	Gydeløkke Skov	Tyndakset gøgeurt	Løvskov	71		372	
075a	Gydeløkke Skov	Ægbladet fliglæbe	Løvskov	1		16	
075b	Gydeløkke Skov	Rederød	Løvskov	4	4		
075b	Gydeløkke Skov	Nikkende hullæbe	Løvskov		1		
075b	Gydeløkke Skov	Skov-hullæbe	Løvskov		7		5
075b	Gydeløkke Skov	Tæt blomstret hullæbe	Løvskov	3	44		
077	Storskov	Skov-hullæbe	Løvskov	5		0	
077	Storskov	Tæt blomstret hullæbe	Løvskov	2		0	
080	Trelde Næs 2	Stor gøgeurt	Løvskov	21		81	
085a	Diesbjerg	Langakset trådspore	Ekstremrig	33	94		41
085b	Diesbjerg	Plettet gøgeurt	Ekstremrig	514	171		37
085c	Diesbjerg	Maj-gøgeurt	Ekstremrig	2501	614		286
087a	Høje Møn 5	Horndrager	Overdrev	591	485		
087b	Høje Møn 5	Horndrager	Overdrev	659	571		
087c	Høje Møn 5	Horndrager	Overdrev	686	571		
088	Høje Møn 7	Hvidgul skovlilje	Bøgskov	0	2	2	5
088	Høje Møn 7	Rød skovlilje	Bøgskov	7	10	55	64
089d	Høje Møn 6	Storblomstret hullæbe	Bøgskov	7	9		
090	Høje Møn 4	Rød hullæbe	Bøgskov	6	4	4	16
092b	Høje Møn 1, total	Koralrod	Bøgskov	3	17		
093	Even	Mygblomst	Ekstremrig	3	5	0	4
094b	Ulvshale 1, total	Koralrod	Ekstremrig	361	481		
095	Ulvshale 2	Sump-hullæbe	Ekstremrig	6	20		
096a	Vandplasken	Mygblomst	Ekstremrig	264	261	521	397
096a	Vandplasken	Pukkellæbe	Ekstremrig	287	148	195	162
096b	Vandplasken	Sump-hullæbe	Ekstremrig	100	46	111	
096c	Vandplasken	Kødfarvet gøgeurt	Ekstremrig	6	86		
096c	Vandplasken	Vendsyssel-gøgeurt	Ekstremrig	64	132		
097a	Nørlev Kær	Mygblomst	Ekstremrig	56	79	49	46
097a	Nørlev Kær	Pukkellæbe	Ekstremrig	12	11	2	17
097b	Nørlev Kær	Bakke-gøgelilje	Ekstremrig	23	11		
097b	Nørlev Kær	Kødfarvet gøgeurt	Ekstremrig		40		
097b	Nørlev Kær	Vendsyssel-gøgeurt	Ekstremrig	186	658		
098	Lave Skov	Nikkende hullæbe	Løvskov		36		0
098	Lave Skov	Skov-hullæbe	Løvskov		6		0
099	Terkelskov	Nikkende hullæbe	Løvskov		60		0

Appendiks 1

Overvågning af danske orkidéer

Antal blomstrende og vegetative skud 1999 og 2000

Loknr.	Lokalitetsnavn	Artsnavn	Naturtype	Blomstrende skud		Vegetative skud	
				1999	2000	1999	2000
100a	Insulinmosen	Koralrod	Pilekrat	43	13		15
100b	Insulinmosen	Skov-hullæbe	Mose	88	85	104	62
100b	Insulinmosen	Ægbladet fliglæbe	Mose	84	134	101	97
100c	Insulinmosen	Skov-gøgeurt	Eng	21	28	4	7
100d	Insulinmosen	Kødfarvet gøgeurt	Eng	162	263	68	71
100e	Insulinmosen	Sump-hullæbe	Mose	11	30	305	296
100f	Insulinmosen	Priklæbet gøgeurt	Eng	63	117	81	93
103	Buderupholm	Fruesko	Løvskov	38	45	54	74
105	Gistrup 3	Bakke-gøgelilje	Overdrev	14	5		
109	Råbjerg Mose	Plettet gøgeurt	Hede	10	25	213	142
110	Skærum 4	Bakke-gøgelilje	Overdrev	0	10		
110	Skærum 4	Skov-gøgelilje	Overdrev	7	3		
110	Skærum 4	Sump-hullæbe	Overdrev		12		
111a	Svinkløv 2	Hjertebladet fliglæbe	Nåleskov	8	7	19	11
111b	Svinkløv 2	Alm. Knærod	Nåleskov	12	3		
112	Tislum Nørregård	Hvid sækspore	Overdrev	42	32		
113a	Valbjerg Sande	Sump-hullæbe	Grønklit	300	293	350	195
113b	Valbjerg Sande	Sump-hullæbe	Grønklit	48	33	30	20
120	Stenhøj	Hylde-gøgeurt	Overdrev		21		
122	Brejning Krat	Sværd-skovlilje	Lergrav	1	1		4
123	Hellerød Kær	Sump-hullæbe	Ekstremrig	36	113	388	
125	Ølstrup Langdysser	Plettet gøgeurt	Hede	112	50	105	38
126	Brandsbøl Skov	Ægbladet fliglæbe	Fugtig	3	0	2	0
126	Brandsbøl Skov	Tyndakset gøgeurt	Fugtig	66	63		
127a	Cathrinesminde 1	Skov-gøgeurt	Overgangsr	151			
127b	Cathrinesminde 3	Skov-gøgeurt	Overgangsr		148		
127b	Cathrinesminde 3	Skov-hullæbe	Overgangsr		1		
128	Cathrinesminde 2	Skov-gøgeurt	Fugtig	25	62		
128	Cathrinesminde 2	Skov-hullæbe	Fugtig	3	17	4	0
128	Cathrinesminde 2	Ægbladet fliglæbe	Fugtig	9	16	1	0
130	Lambjergskov 1	Ægbladet fliglæbe	Fugtig	38	17	10	10
131	Lambjergskov 2	Tyndakset gøgeurt	Fugtig	24	57		0
132	Mosen	Skov-gøgelilje	Fugtig	9	33		
132	Mosen	Tyndakset gøgeurt	Fugtig	142	143		
133	Møllesned	Tyndakset gøgeurt	Fugtig	5	31		
133	Møllesned	Ægbladet fliglæbe	Fugtig	75	72		
135	Sebbelev Skov	Tyndakset gøgeurt	Fugtig	426	388		
138	Karlsskov 1	Tætblomstret hullæbe	Løvskov	25	28		
140	Teglgårdsskov	Nikkende hullæbe	Løvskov	2	2		
141	Øksenradeskov	Nikkende hullæbe	Løvskov	12	36		
142	Almtofte	Kødfarvet gøgeurt	Eng		61		
142	Almtofte	Maj-gøgeurt	Eng		817		
144	Keldbjerg	Tyndakset gøgeurt	Overdrev	1	43		62
146	Væggerløse	Ægbladet fliglæbe	Løvskov	100	211	38	40
147	Borret	Tyndakset gøgeurt	Overdrev	637	862	138	271
148	Flintinge A	Maj-gøgeurt	Overgangsr	52		8	
148	Flintinge A	Kødfarvet gøgeurt	Overgangsr	12	46	3	6
149	Frejlev Skov 1	Skov-gøgeurt	Løvskov	6	29	1	
149	Frejlev Skov 1	Ægbladet fliglæbe	Løvskov	2	7		
150	Frejlev Skov 2	Skov-gøgeurt	Fugtig	57	61	17	
150	Frejlev Skov 2	Ægbladet fliglæbe	Fugtig	3	5	0	
151	Frejlev Strand 1	Skov-gøgeurt	Eng	27	27	0	
152	Frejlev Strand 2	Maj-gøgeurt	Eng	171	99	47	32
155b	Holmegårds Mose 7	Hjertelæbe	Fattigkær	23	16	0	0
157	Høje Møn 9	Rød skovlilje	Bøgeskov	1	1	0	0

Appendiks 1

Overvågning af danske orkidéer

Antal blomstrende og vegetative skud 1999 og 2000

Loknr.	Lokalitetsnavn	Artsnavn	Naturtype	Blomstrende skud		Vegetative skud	
				1999	2000	1999	2000
158	Korselitse	Skov-gøgelilje	Fugtig	92	30	45	48
158	Korselitse	Skov-hullæbe	Fugtig	4	4		
158	Korselitse	Ægbladet fliglæbe	Fugtig	8	2	1	5
162	Ejby Adal	Maj-gøgeurt	Ekstremrig	304	407		
163	Kongelunden	Skov-hullæbe	Løvskov	17	33	10	9
165	Moseskov	Tyndakset gøgeurt	Løvskov	123	67	253	223
165	Moseskov	Ægbladet fliglæbe	Løvskov	1	7	0	0
166	Jordløse Bakker 1,2,5	Skov-hullæbe	Fyrreplanta	197	107	24	10
168	Jordløse Bakker 3	Skov-hullæbe	Fyrreplanta	11	11	1	0
169	Jordløse Bakker 4,6	Skov-hullæbe	Granplanta	15	18	5	5
170	Niels Bohrs Alle	Skov-hullæbe	Løvskov	69	52	0	0
171	Rødme Svinehaver	Bakke-gøgelilje	Overdrev	69	34	1	0
171	Rødme Svinehaver	Maj-gøgeurt	Overdrev	8	11	0	0
171	Rødme Svinehaver	Plettet gøgeurt	Overdrev	47	75	2	4
171	Rødme Svinehaver	Skov-hullæbe	Overdrev	2	2	0	0
174	Havbakkerne	Salep-gøgeurt	Strandover	228	138	2	2
175	Føldals Bakke	Salep-gøgeurt	Overdrev	87	17		
177	Holbækvænge Skov	Tyndakset gøgeurt	Fugtig	6	9	13	16
178	Nederskov	Rederod	Løvskov		1		
178	Nederskov	Tyndakset gøgeurt	Løvskov		456		30
179a	Vålse Vesterskov	Tyndakset gøgeurt	Løvskov	1	17	11	34
179a	Vålse Vesterskov	Ægbladet fliglæbe	Løvskov	13	8	2	2
179b	Vålse Vesterskov	Skov-gøgelilje	Løvskov	38	49	69	43
180	Ugleenge 1	Salep-gøgeurt	Klippeløkk	861	887		
182	Agård	Maj-gøgeurt	Overgangsrr		520		
183a	Flodbæk	Purpur-gøgeurt	Grønklit	37	39	2	42
185	Vorsø Vesterskov	Tyndakset gøgeurt	Løvskov	4	9	3	6
186	Margrethesø	Maj-gøgeurt	Eng	3433			
186	Margrethesø	Skov-gøgelilje	Eng	27			
187	Hesnæs	Hvidgul skovlilje	Løvskov	34	163	9	19
188a	Tronhøj	Hylde-gøgeurt	Klippeløkk		20		
188b	Tronhøj	Salep-gøgeurt	Klippeløkk		23		
190	Lakolk 1	Maj-gøgeurt	Grønklit	31	50		
190	Lakolk 1	Sump-hullæbe	Grønklit	3	3	3	1
193	Aalborg	Purpur-gøgeurt	Kalkskrænt	131	117		
195	Kjul	Purpur-gøgeurt	Grønklit	7	33	28	14
198	Kulsø	Koralrod	Fugtig	135			
199	Trebroer Krat	Nikkende hullæbe	Løvskov	92		0	
199	Trebroer Krat	Skov-hullæbe	Løvskov	3		5	
200	Dalshøj 2	Hylde-gøgeurt	Klippeløkk		139		
203	Sottrup Storskov	Tyndakset gøgeurt	Løvskov	81	174		
204	Gammelmark	Maj-gøgeurt	Overgangsrr	42	36		
206	Smuttehaver	Ægbladet fliglæbe	Fugtig	37	49	1	7
207	Arreskov Sø	Skov-gøgelilje	Løvskov	10	13	1	2
207	Arreskov Sø	Skov-gøgeurt	Løvskov	349	367	50	
208	Eskebjerg Vesterlyng 2	Hvidgul gøgeurt	Overgangsrr	16	23		
208	Eskebjerg Vesterlyng 2	Kødfarvet gøgeurt	Overgangsrr	13	26	25	6
208	Eskebjerg Vesterlyng 2	Maj-gøgeurt	Overgangsrr	24	37	46	23
209	Lammefjorden 3	Maj-gøgeurt	Strandover	1	0	3	2
209	Lammefjorden 3	Salep-gøgeurt	Strandover	24	3	68	40
210	Saltbæk Vig 4	Kødfarvet gøgeurt	Strandover	7	12	3	4
210	Saltbæk Vig 4	Salep-gøgeurt	Strandover	284	310	114	87
211	Saltbæk Vig 5	Maj-gøgeurt	Strandover	1	3	1	0
211	Saltbæk Vig 5	Salep-gøgeurt	Strandover	222	251	186	218
212	Udby Enge 2	Kødfarvet gøgeurt	Eng	4	0	9	1
212	Udby Enge 2	Salep-gøgeurt	Eng	71	83	91	44

Appendiks 1

Overvågning af danske orkidéer

Antal blomstrende og vegetative skud 1999 og 2000

Loknr.	Lokalitetsnavn	Artsnavn	Naturtype	Blomstrende skud		Vegetative skud	
				1999	2000	1999	2000
213	Udby Vig 3	Maj-gøgeurt	Overdrev	1	1		
213	Udby Vig 3	Salep-gøgeurt	Overdrev	40	62	33	28
214	Udby Vig 4	Langakset trådspore	Ekstremrig	64	58	37	35
214	Udby Vig 4	Maj-gøgeurt	Ekstremrig	35	54		
214	Udby Vig 4	Sump-hullæbe	Ekstremrig	8	14		
216	Suserup Skov 1	Ægbladet fliglæbe	Fugtig		185		62
217	Suserup Skov 2	Nikkende hullæbe	Løvskov		1		0
220	Bøtø Dige	Tyndakset gøgeurt	Overdrev	140	149	65	26
221	Køge Sydstrand	Baltisk gøgeurt	Strandsum	14	19		
222	Kildemosen	Kødfarvet gøgeurt	Overgangsrr	100	0		
226	Høje Møn 2	Skov-gøgeurt	Overdrev	2	1		
226	Høje Møn 2	Stor gøgeurt	Overdrev	11	8	8	11
226	Høje Møn 2	Ægbladet fliglæbe	Overdrev	19	9		
228	Benediktesø	Tyndakset gøgeurt	Løvskov	136		24	
228	Benediktesø	Ægbladet fliglæbe	Løvskov	116			
230	Kårup 3	Kødfarvet gøgeurt	Overgangsrr		2		7
230	Kårup 3	Maj-gøgeurt	Overgangsrr		12		10
230	Kårup 3	Plettet gøgeurt	Overgangsrr		6		5
231	Humblebjerg 3	Tyndakset gøgeurt	Løvskov	113			
231	Humblebjerg 3	Ægbladet fliglæbe	Løvskov	2			
232	Vejle Fjord	Sværd-skovlilje	Løvskov	35	33	2	1
233	Møgelskår	Salep-gøgeurt	Overdrev	16	21	3	
234	Høstemark	Plettet gøgeurt	Fugtig hede		402		246
235a	Jarsskov	Salep-gøgeurt	Overdrev	183	197	32	22
235b	Jarsskov	Tyndakset gøgeurt	Overdrev	33	26	18	2
235c	Jarsskov	Maj-gøgeurt	Overdrev	81	106	23	20
237	Klintebakke	Hylde-gøgeurt	Overdrev	13	6		
237	Klintebakke	Skov-gøgelilje	Overdrev		175		
238	Langebjerg	Hylde-gøgeurt	Klippeløkk	134	27		
239	Malkværn, Skansen	Salep-gøgeurt	Strandover	26	10		
240	Gadegård	Maj-gøgeurt	Klippeløkk	304			
240	Gadegård	Tyndakset gøgeurt	Klippeløkk	66			
241a	Svinkløv 3	Hjertebladet fliglæbe	Nåleskov	4	5	1	9
241b	Svinkløv 3	Alm. knærod	Nåleskov	87	236		
242	Korselitse Mellemkov	Skov- x tætbl. hullæbe	Løvskov	5	2		
242	Korselitse Mellemkov	Tætblomstret hullæbe	Løvskov	6	3		
243	Buderupholm 2	Rød skovlilje	Løvskov	3	9	2	23
244	Vedsted Skov	Skov-hullæbe	Græsabat	16	100		2
245	Slipshavn Skov	Skov-gøgelilje	Løvskov	29	21	88	86
245	Slipshavn Skov	Skov-hullæbe	Løvskov	1	20	0	0
246	Vibesholm Enge	Tyndakset gøgeurt	Overdrev	31	31	1	7
247	Hegnede Skov	Tyndakset gøgeurt	Løvskov	17	6	43	0
248	Karlsskov 2	Stor gøgeurt	Løvskov	14	26	38	36
249	Bromølle Skov	Tætblomstret hullæbe	Løvskov	2			
250	Stenhusvænge Skov	Tætblomstret hullæbe	Løvskov	29	36		
252	Holmegårds Mose 6	Sump-hullæbe	Ekstremrig	8	16	227	218
253	Høvblege	Skov-gøgeurt	Kalkoverdr	1	4		
253	Høvblege	Sump-hullæbe	Kalkoverdr	80	105		
255	Faurholt Skov	Skov-gøgelilje	Løvskov	44	68	143	129
256	Napstjert 1, øst	Kødfarvet gøgeurt	Eng	6	7		
256	Napstjert 1, øst	Maj-gøgeurt	Eng	13	24		
256	Napstjert 1, øst	Plettet gøgeurt	Eng	2	4		
257	Napstjert 2, vest	Bakke-gøgelilje	Eng	3	2		
257	Napstjert 2, vest	Kødfarvet gøgeurt	Eng	58	60		
257	Napstjert 2, vest	Maj-gøgeurt	Eng	67	76		
257	Napstjert 2, vest	Plettet gøgeurt	Eng	5	14		

Appendiks 1

Overvågning af danske orkidéer

Antal blomstrende og vegetative skud 1999 og 2000

Loknr.	Lokalitetsnavn	Artsnavn	Naturtype	Blomstrende skud		Vegetative skud	
				1999	2000	1999	2000
258	Liver Å 2	Pukkellæbe	Ekstremrig	368	271		
259	Liver Å 3, referencefelt	Kødfarvet gøgeurt	Ekstremrig	0	3	0	1
259	Liver Å 3, referencefelt	Sump-hullæbe	Ekstremrig		375		500
259	Liver Å 3, referencefelt	Vendsyssel-gøgeurt	Ekstremrig	77	117	10	10
260	Eskebjerg Vesterlyng 3	Hylde-gøgeurt	Strandover	6	0	0	0
261	Eskebjerg Vesterlyng 4	Salep-gøgeurt	Strandover		570		
261	Eskebjerg Vesterlyng 4	Ægbladet fliglæbe	Strandover		2		0
262	Ringellose Skov 1	Skov-hullæbe	Løvskov	55	243	0	16
263	Hestehave Skov 1	Skov-hullæbe	Løvskov	1	20	0	2
264	Ringellose Skov 2	Nikkende hullæbe	Løvskov		21		0
265	Ringellose Skov 3	Ægbladet fliglæbe	Løvskov	39	111	15	17
266	Hestehave Skov 2	Rederod	Løvskov	0	2	0	0
267a	Ringellose Skov 3	Tyndakset gøgeurt	Løvskov	68	140	15	67
267b	Ringellose Skov 4	Tyndakset gøgeurt	Løvskov	5	9	7	10
268	Hestehave Skov 3	Tyndakset gøgeurt	Løvskov		123		265
269	Hestehave Skov 4	Kødfarvet gøgeurt	Rigkær		18		17
270	Ringellose Skov 5	Tæt blomstret hullæbe	Løvskov	8	9	0	0
271	Ringellose Skov 4	Rederod	Løvskov		5		0
272	Ajstrup Krat	Tyndakset gøgeurt	Løvskov		42		174
273	Sorgenfri Slotspark	Nikkende hullæbe	Løvskov		45		4
274	Ishøj Strand	Skov-hullæbe	Løvskov		124		
275	Cottageparken	Nikkende hullæbe	Løvskov		12		
275	Cottageparken	Nikkende hullæbe	Løvskov		3		0
276	Børsmose Kirke	Plettet gøgeurt	Hede		58		
277	Nymindesgab	Maj-gøgeurt	Klit		313		
278	Skyhede	Plettet gøgeurt	Hede		54		
279	Bjerregård	Sump-hullæbe	Klit		970		
280	Høje Møn 10	Koralrod	Løvskov	6	6		
282	Høje Møn 12	Koralrod	Løvskov		2		
283	Bredemose Skov	Tyndakset gøgeurt	Løvskov		13		6
283	Bredemose Skov	Ægbladet fliglæbe	Løvskov		35		4
284	Veddinge Bakker	Maj-gøgeurt	Eng		1084		12
285	Halk Skydeterræn	Salep-gøgeurt	Overdrev		68		
286	Hagens Møllebæk	Kødfarvet gøgeurt	Eng		4		
286	Hagens Møllebæk	Kødf. x purpur-gøgeurt	Eng		2		
286	Hagens Møllebæk	Maj- x purpur-gøgeurt	Eng		9		
286	Hagens Møllebæk	Maj-gøgeurt	Eng		36		
286	Hagens Møllebæk	Purpur-gøgeurt	Eng		29		
287	Ramten Sø 1	Bakke-gøgelilje	Eng		12		
288	Ramten Sø 2	Maj-gøgeurt	Eng		40		
289	Ramten Sø 3	Maj-gøgeurt	Eng		10		
290	Dystrup Sø 1	Maj-gøgeurt	Eng		96		
291	Dystrup Sø 2	Maj-gøgeurt	Eng		177		
292	Tingbæk Mose 1	Maj-gøgeurt	Eng		59		
293a	Tingbæk Mose 2	Maj-gøgeurt	Eng		38		
293b	Tingbæk Mose 2	Bakke-gøgelilje	Eng		25		
293b	Tingbæk Mose 2	Plettet gøgeurt	Eng		1		
294	Gjerrild	Maj-gøgeurt	Eng		9		
295	Glesborg Kær	Maj-gøgeurt	Eng		37		
296	Store Myregård	Hylde-gøgeurt	Overdrev		12		
297	Hammeren 1	Hylde-gøgeurt	Overdrev		3		
298	Hammeren 2	Hylde-gøgeurt	Hede		9		
299	Hammeren 3	Bakke-gøgelilje	Hede		4		

Appendiks 2

Overvågning af danske orkidéer 1987-2000

Oversigt over aktuelle trusler
PF = prøvafelt

Lok.nr.	Lokalitet	Amt	Art	Trussel	Evt. årsag eller virkning
120	Stenhøj	Bornholm	Hylde-gøgeurt	tilgroning	ny ejer, afgræsning ophørt, bestand halveret
182	Ågård	Bornholm	Maj-gøgeurt	tilgroning	opvækst af højtvoksende urter
182	Ågård	Bornholm	Maj-gøgeurt	færdsel	heste tramper af bestemte stier
239	Malkværn	Bornholm	Salep-gøgeurt	tilgroning	bestandsnedgang
296	Store Myregård	Bornholm	Hylde-gøgeurt	tilgroning	
297	Hammeren, Talgkås	Bornholm	Hylde-gøgeurt	tilgroning	
298	Hammeren 2, Klinten	Bornholm	Hylde-gøgeurt	tilgroning	
299	Hammeren 3, Salomons Kapel	Bornholm	Bakke-gøgelilje	tilgroning	
53	Lille Rørbæk	Frederiksborg	Langakset trædspore	tilgroning	
53	Lille Rørbæk	Frederiksborg	Pukkellæbe	tilgroning	
54	Troldebakker	Frederiksborg	Plettet gøgeurt	tilgroning	
55	Gerlev	Frederiksborg	Kødfarvet gøgeurt	driftsændring	
56	Slangerup	Frederiksborg	Maj-gøgeurt	driftsændring	
60	Selsø Sø	Frederiksborg	Maj-gøgeurt	driftsændring	
60	Selsø Sø	Frederiksborg	Kødfarvet gøgeurt	ukendt	bestanden forsvundet siden 1998
161	Tisvilde Hegn	Frederiksborg	Knærod	tilgroning	bestanden anses for uddød i PF p.gr.a. kraftig mosvækst
165	Mosekov	Fyn	Ægbladet fliglæbe	tilgroning	tilvækst af ahorn
165	Mosekov	Fyn	Tyndakset gøgeurt	tilgroning	tilvækst af ahorn
170	Niels Borths Alle	Fyn	Skov-hullæbe	tilgroning	
206	Smuttehaver	Fyn	Ægbladet fliglæbe	tilgroning	
245	Slipshavn Skov	Fyn	Skov-hullæbe	tilgroning	
245	Slipshavn Skov	Fyn	Skov-gøgelilje	tilgroning	
100c	Insulinmosen	København	Skov-gøgeurt	plukning	
100d	Insulinmosen	København	Kødfarvet gøgeurt	tilgroning	
100d	Insulinmosen	København	Kødfarvet gøgeurt	plukning	
100e	Insulinmosen	København	Sump-hullæbe	tilgroning	
100f	Insulinmosen	København	Prikklæbet gøgeurt	tilgroning	
100f	Insulinmosen	København	Prikklæbet gøgeurt	plukning	
100f	Insulinmosen	København	Purpur-gøgeurt	tilgroning	
100f	Insulinmosen	København	Purpur-gøgeurt	plukning	
274	Ishøj Strand	København	Skov-hullæbe	tilgroning	opvækst af unge træer og urter
275	Cottageparken	København	Glat hullæbe	tilgroning	tilvækst af ene samt urter;slåning og græsning ønskelig
72	Skærum 1	Nordjylland	Hvid sækspore	tilgroning	tilvækst af ene samt urter;slåning og græsning ønskelig
72	Skærum 1	Nordjylland	Bakke-gøgelilje	tilgroning	tilvækst af ene samt urter;slåning og græsning ønskelig
72	Skærum 1	Nordjylland	Skov-gøgelilje	tilgroning	tilvækst af ene samt urter;slåning og græsning ønskelig
73	Skærum 2	Nordjylland	Plettet gøgeurt	tilgroning	tilvækst af ene samt urter;slåning og græsning ønskelig

Appendiks 2

Overvågning af danske orkidéer 1987-2000

Overstigt over aktuelle trusler
PF = prøveløst

Lok.nr.	Lokalitet	Amt	Art	Trussel	Evt. årsag eller virkning
73	Skaerum 2	Nordjylland	Hvid søkspore	tilgroning	tilvækst af ene samt urter;slåning og græsning ønskelig
73	Skaerum 2	Nordjylland	Bakke-gøggelilje	tilgroning	tilvækst af ene samt urter;slåning og græsning ønskelig
73	Skaerum 2	Nordjylland	Skov-gøggelilje	tilgroning	tilvækst af ene samt urter;slåning og græsning ønskelig
74	Skaerum 3	Nordjylland	Plettet gøgeurt	tilgroning	tilvækst af ene samt urter;slåning og græsning ønskelig
74	Skaerum 3	Nordjylland	Hvid søkspore	tilgroning	tilvækst af ene samt urter;slåning og græsning ønskelig
74	Skaerum 3	Nordjylland	Bakke-gøggelilje	tilgroning	tilvækst af ene samt urter;slåning og græsning ønskelig
74	Skaerum 3	Nordjylland	Skov-gøggelilje	tilgroning	tilvækst af ene samt urter;slåning og græsning ønskelig
110	Skaerum 4	Nordjylland	Hvid søkspore	tilgroning	tilvækst af ene samt urter;slåning og græsning ønskelig
110	Skaerum 4	Nordjylland	Bakke-gøggelilje	tilgroning	tilvækst af ene samt urter;slåning og græsning ønskelig
110	Skaerum 4	Nordjylland	Skov-gøggelilje	tilgroning	tilvækst af ene samt urter;slåning og græsning ønskelig
110	Skaerum 4	Nordjylland	Sump-hullæbe	tilgroning	tilvækst af ene samt urter;slåning og græsning ønskelig
278	Skyhede	Ribe	Plettet gøgeurt	tilgroning	
122	Brejning Krat	Ringkøbing	Sværd-skovilje	tilgroning	
41	Sønderskov	Storstrøm	Tyndakset gøgeurt	tilgroning	
42	Bagholt Mose 1	Storstrøm	Mygblomst	tilgroning	
42	Bagholt Mose 1	Storstrøm	Mygblomst	ferdsel	
46	Høje Møn 8	Storstrøm	Pukkellæbe	skred	
90	Høje Møn 4	Storstrøm	Rød hullæbe	tilgroning	naturlig succession
90	Høje Møn 4	Storstrøm	Skov-hullæbe	tilgroning	naturlig succession
90	Høje Møn 4	Storstrøm	Rederod	tilgroning	naturlig succession
90	Høje Møn 4	Storstrøm	Skov-gøggelilje	tilgroning	naturlig succession
146	Væggerløse	Storstrøm	Hvidgul skovilje	tilgroning	naturlig succession
148	Flinthøje Å	Storstrøm	Kødfarvet gøgeurt	tilgroning	naturlig succession
177	Holbækvænge Skov	Storstrøm	Tyndakset gøgeurt	tilgroning	naturlig succession
235	Jarskov	Storstrøm	Maj-gøgeurt	tilgroning	tilvækst af buske; græsning ikke iværksat
235	Jarskov	Storstrøm	Salp-gøgeurt	tilgroning	tilvækst af buske; græsning ikke iværksat
235	Jarskov	Storstrøm	Tyndakset gøgeurt	tilgroning	tilvækst af buske; græsning ikke iværksat
252	Holmegårds Mose 6	Storstrøm	Sump-hullæbe	tilgroning	naturlig succession
252	Holmegårds Mose 6	Storstrøm	Kødfarvet gøgeurt	tilgroning	naturlig succession
141	Øksenradaskov	Fyn	Nikkende hullæbe	afvanding	ny etableret grøft gennem prøveløst
207	Arreskov Sø	Fyn	Skov-gøggelilje	tilgroning	naturlig succession
207	Arreskov Sø	Fyn	Ægbladet fligblæbe	tilgroning	naturlig succession
207	Arreskov Sø	Fyn	Skov-gøgeurt	tilgroning	naturlig succession
130	Lambjergskov 1	Sønderjylland	Ægbladet fligblæbe	tilgroning?	naturlig succession
131	Lambjergskov 2	Sønderjylland	Tyndakset gøgeurt	tilgroning?	naturlig succession

Appendiks 2

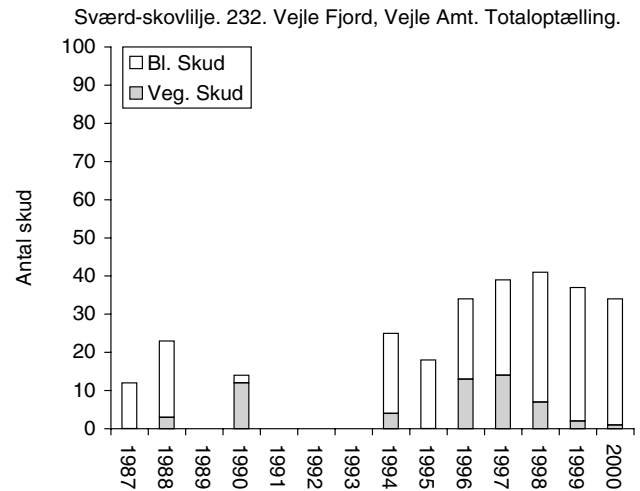
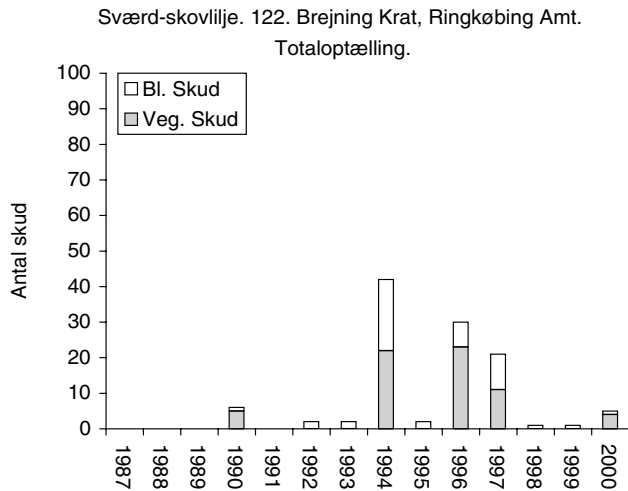
Overvågning af danske orkidéer 1987-2000

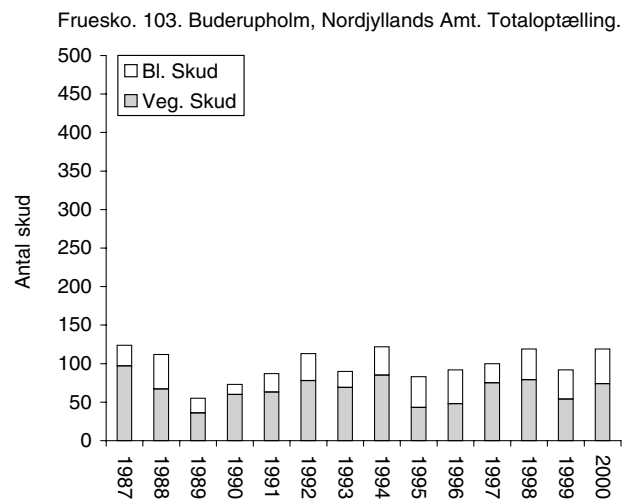
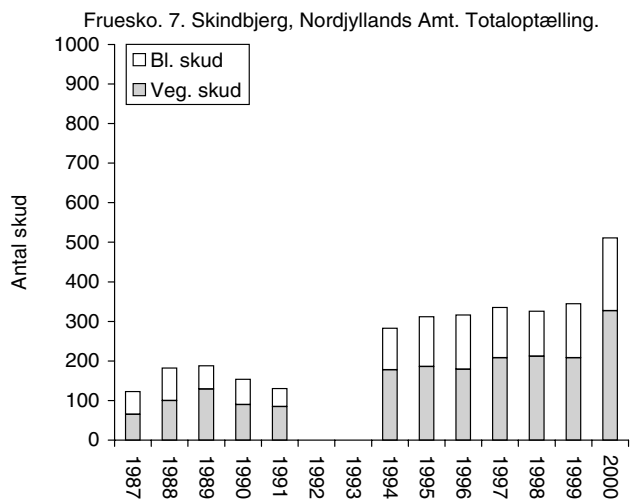
Oversigt over aktuelle trusler
PF = prøvetfelt

Lok.nr.	Lokalitet	Amt	Art	Trussel	Evt. årsag eller virkning
132	Mosen	Sønderjylland	Tyndakset gøgeurt	sprøjtning & gødskning	mange gule og misfarvede stængler og blade
132	Mosen	Sønderjylland	Skov-gøgelilje	sprøjtning & gødskning	mange gule og misfarvede stængler og blade
133	Møllesned	Sønderjylland	Tyndakset gøgeurt	tilgroning	
133	Møllesned	Sønderjylland	Tyndakset gøgeurt	færdsel	skovens naboområder bliver bebygget
133	Møllesned	Sønderjylland	Ægbladet fliglæbe	tilgroning	
133	Møllesned	Sønderjylland	Ægbladet fliglæbe	færdsel	skovens naboområder bliver bebygget
190	Lakolk 1	Sønderjylland	Maj-gøgeurt	driftsændring	
190	Lakolk 1	Sønderjylland	Sump-hullæbe	driftsændring	
28	Trelde Næs	Vejle	Stor Gøgeurt	færdsel	slitage af voksestedet
28	Trelde Næs	Vejle	Langsporet gøgelilje	færdsel	slitage af voksestedet
28	Trelde Næs	Vejle	Skov-hullæbe	færdsel	slitage af voksestedet
28	Trelde Næs	Vejle	Tætblomstret hullæbe	færdsel	slitage af voksestedet
29	Staksrode Skov	Vejle	Ægbladet fliglæbe	tilgroning	naturlig succession
29	Staksrode Skov	Vejle	Rederod	tilgroning	naturlig succession
29	Staksrode Skov	Vejle	Stor Gøgeurt	tilgroning	naturlig succession
29	Staksrode Skov	Vejle	Skov-hullæbe	tilgroning	naturlig succession
43	Store Bøgeskov	Vestsjælland	Langsporet gøgelilje	tilgroning	naturlig succession
85	Diesbjerg	Vestsjælland	Langakset trådspore	tilgroning	
85	Diesbjerg	Vestsjælland	Plettet gøgeurt	tilgroning	
144	Keldbjerg	Vestsjælland	Tyndakset gøgeurt	tilgroning	
209	Lammeforden	Vestsjælland	Maj-gøgeurt	tilgroning	naturlig succession
209	Lammeforden	Vestsjælland	Salep-gøgeurt	tilgroning	naturlig succession
250	Stenhusvænge Skov	Vestsjælland	Tætblomstret hullæbe	tilgroning	
10	Kongsøre Hage	Århus	Mygblomst	tilgroning	
269	Hestehave Skov 4	Århus	Kødfarvet gøgeurt	tilgroning	lokaliteten vil lukke til med tagrør
272	Ajstrup Strandenge	Århus	Tyndakset gøgeurt	jagt	eutrofiering af voksestedet
287	Ramten Sø 1	Århus	Bakke-gøgelilje	tilgroning	
288	Ramten Sø 2	Århus	Maj-gøgeurt	tilgroning	
289	Ramten Sø 3	Århus	Maj-gøgeurt	tilgroning	
290	Dystrup Sø 1	Århus	Maj-gøgeurt	driftsændring	
290	Dystrup Sø 1	Århus	Maj-gøgeurt	tilgroning	
291	Dystrup Sø 2	Århus	Maj-gøgeurt	periodervis forhøjet vandstand	

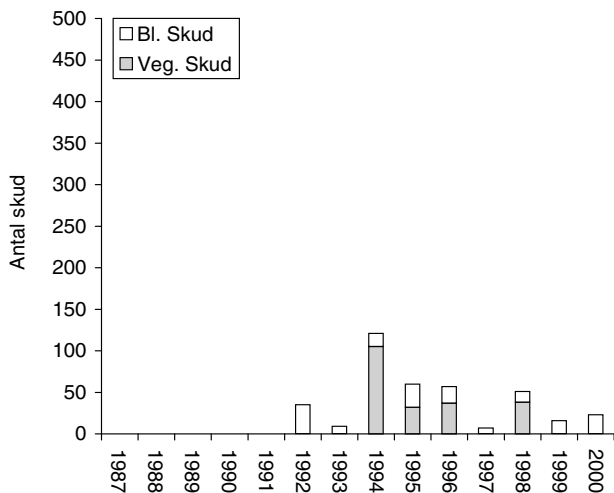
Appendiks III

Bestandssvingninger for arter anført på Rødliste 1997 (Stoltze & Pihl 1998a) som akut truede eller sårbare, samt arter omfattet af Habitatdirektivets bilag 2. På de enkelte skemaer er overvågningsmetoden anført (totaloptælling eller optælling i prøvefelt).

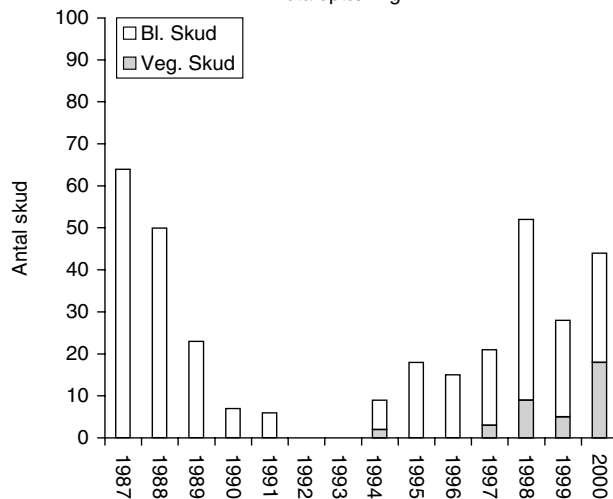

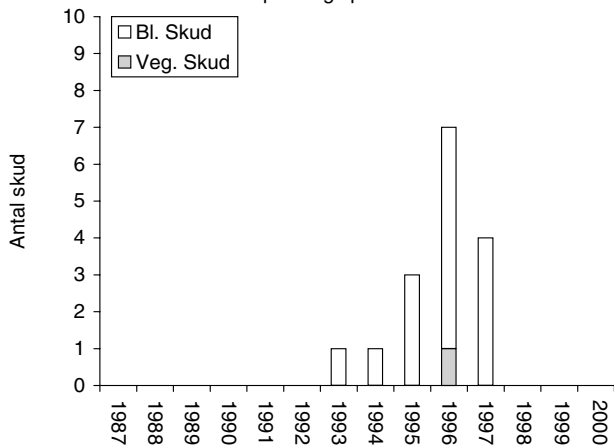
Hvidgul gøgeurt. 208. Eskebjerg Vesterlyng, Vestsjællands Amt
Optælling i prøvefelt.

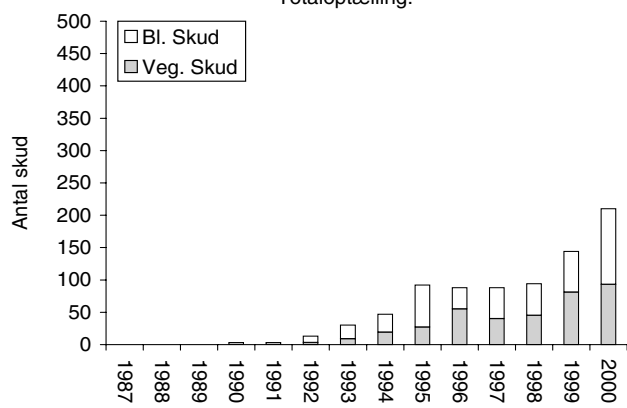
Hvidgul gøgeurt. 5. Sønder Hadsund 1, Nordjyllands Amt
Totaloptælling.

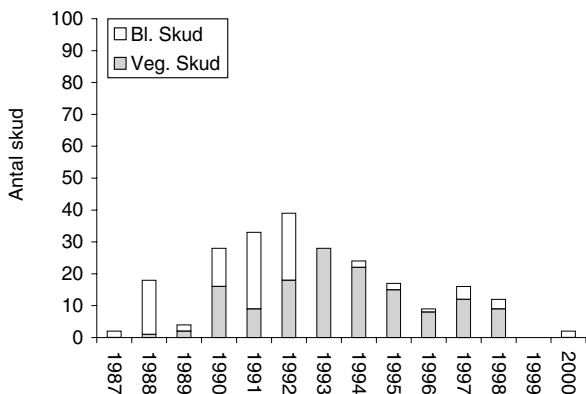
Hvidgul gøgeurt. 214. Udby Vig 4, Vestsjællands Amt
Optælling i prøvefelt.

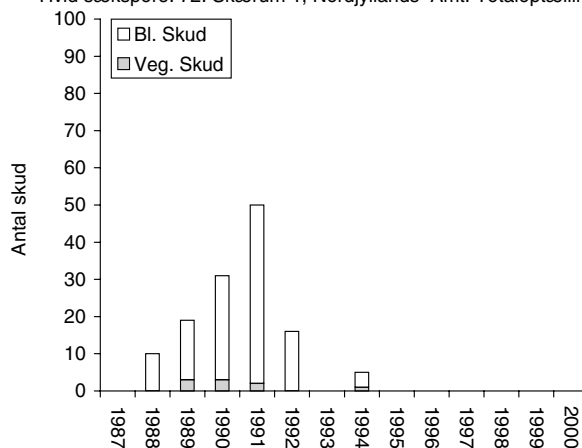
Prikklæbet gøgeurt. 100f. Insulinmosen, Københavns Amt
Totaloptælling.

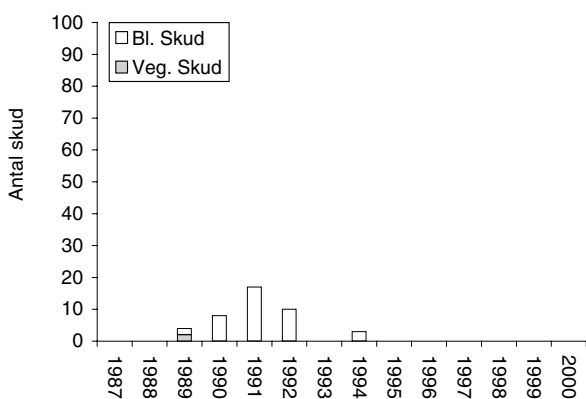
Hvid sækspore. 2. Viveterp Gård , Nordjyllands Amt. Totaloptælling.

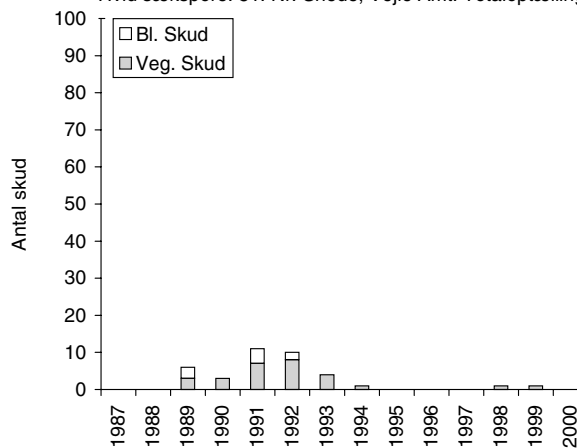
Hvid sækspore. 72. Skærum 1, Nordjyllands Amt. Totaloptælling.

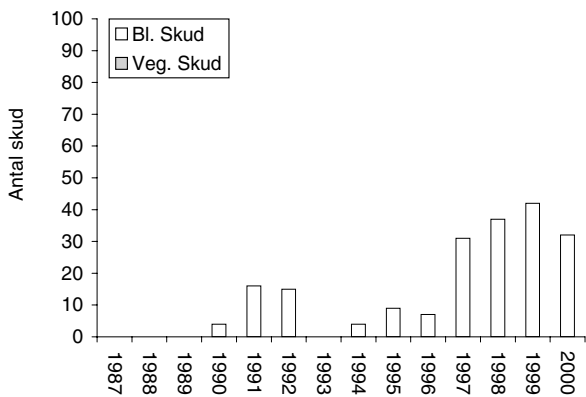
Hvid sækspore. 73. Skærum 2, Nordjyllands Amt. Totaloptælling.

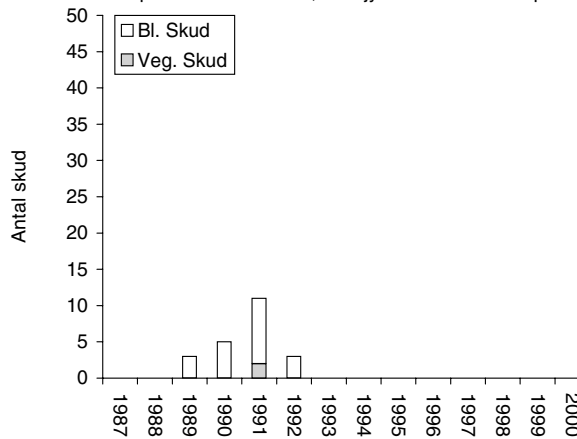
Hvid sækspore. 81. Nr. Snede, Vejle Amt. Totaloptælling.

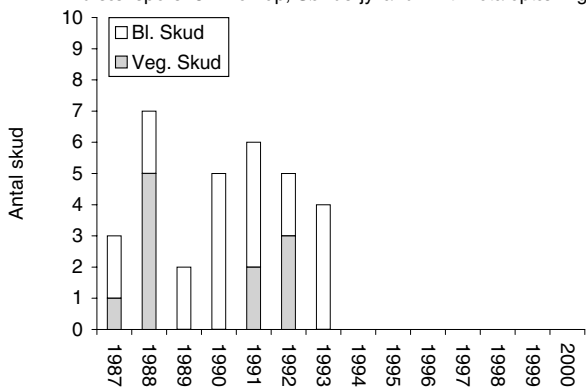
Hvid sækspore. 112. Tislum, Nordjyllands Amt. Totaloptælling.

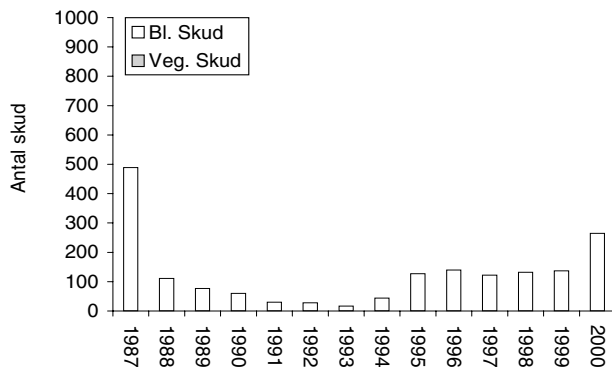
Hvid sækspore. 74. Skærum 3, Nordjyllands Amt. Totaloptælling.

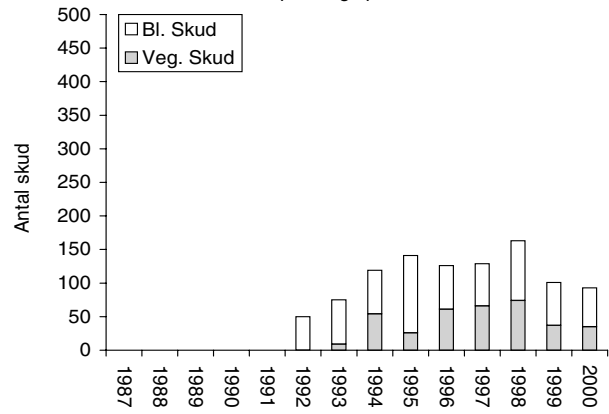
Hvid sækspore. 31. Lovrup, Sønderjylland Amt. Totaloptælling.

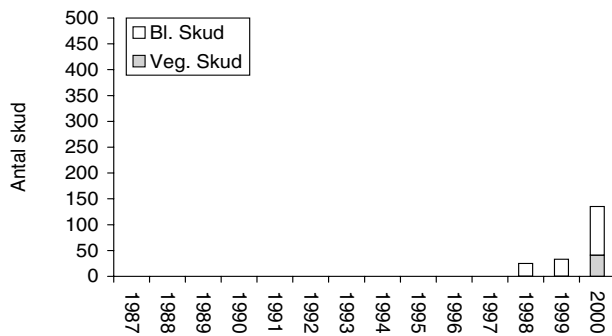
Langakset trådspore. 53. Lille Rørbæk, Frederiksborg Amt.
Totaloptælling af blomstrende skud.

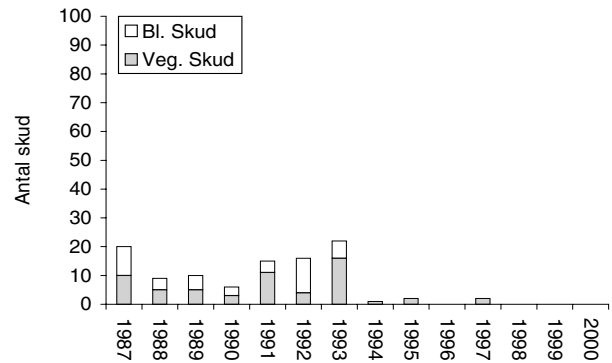
Langakset trådspore. 214. Udby Vig 4, Vestsjællands Amt.
Optælling i prøvefelt.

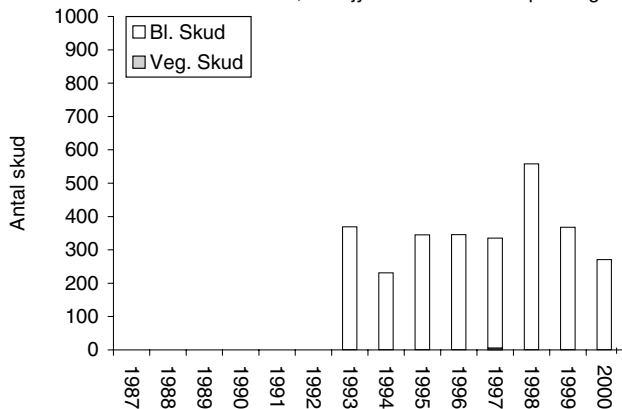
Langakset trådspore. 85. Diesbjerg, Vestsjællands Amt.
Totaloptælling.

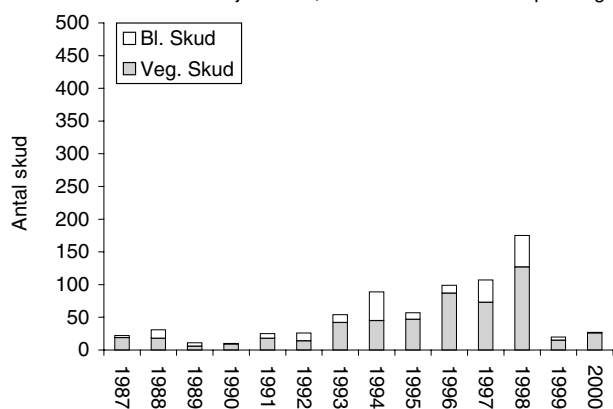
Langakset trådspore. 32. Urup, Fyns Amt.
Totaloptælling.

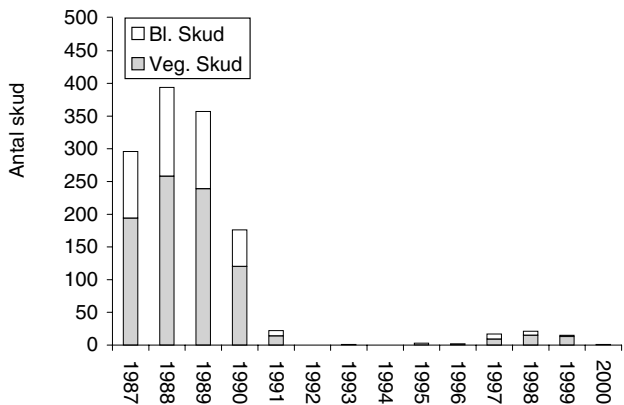
Pukkellæbe. 258. Liver Å, Nordjyllands Amt. Totaloptælling.

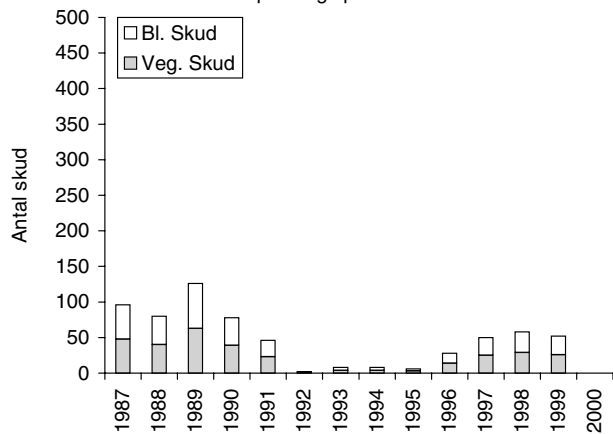
Pukkellæbe. 46. Høje Møn 8, Storstrøms Amt. Totaloptælling.

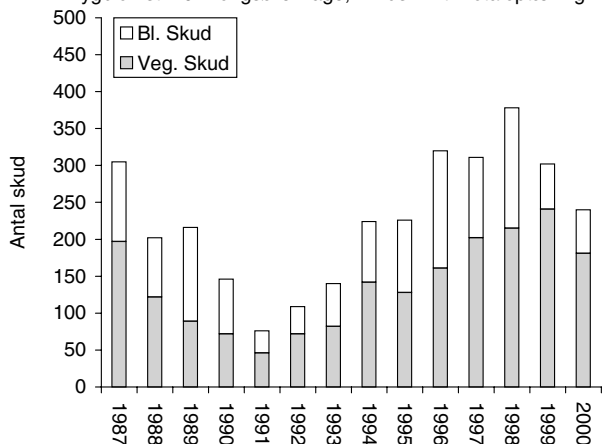
Pukkellæbe. 53. Lille Rørbæk, Frederiksborg Amt. Totaloptælling.

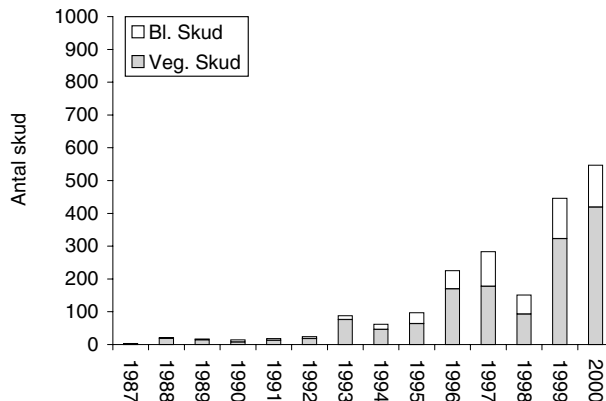
Pukkellæbe. 63. Tryggevejle, Roskilde Amt. Optælling i prøvefelt.

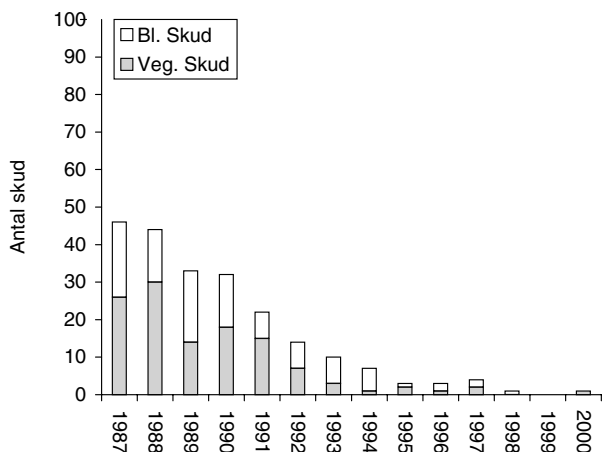
Mygblomst. 10. Kongsøre Hage, Århus Amt. Totaloptælling.

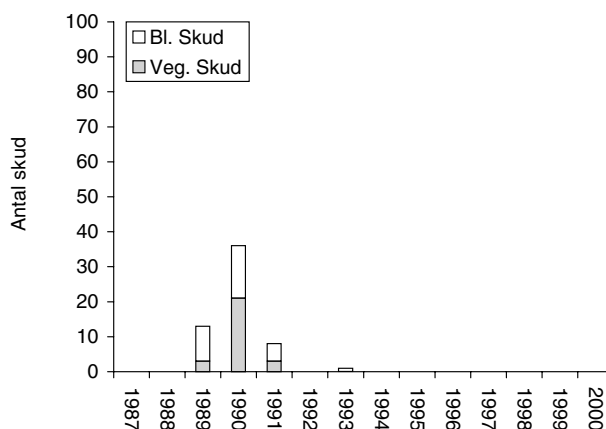
Mygblomst. 32. Urup, Fyns Amt. Totaloptælling.

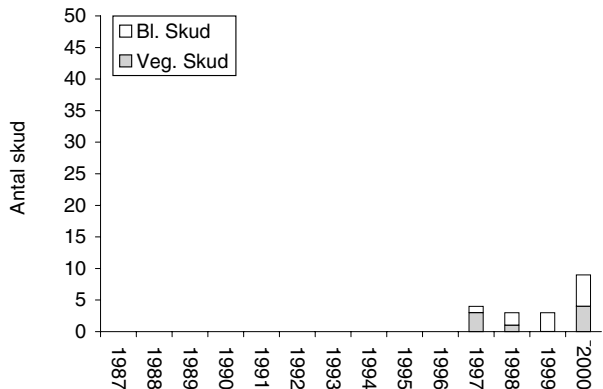
Mygblomst. 42. Bagholt, Vestsjællands Amt. Totaloptælling.

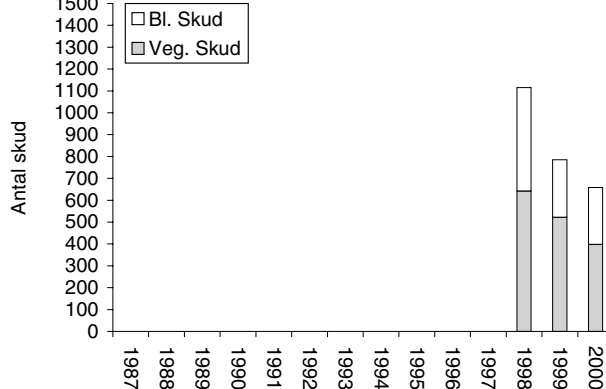
Mygblomst. 154. Holmegårds Mose, Storstrøms Amt. Optælling i prøvelfelt.

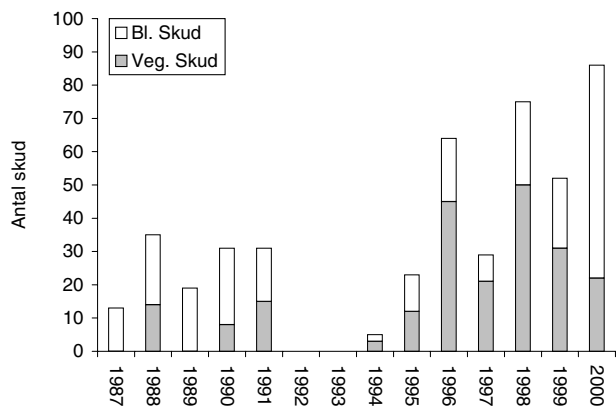
Mygblomst. 93. Even, Storstrøms Amt. Totaloptælling.

Mygblomst. 96. Vandplasken, Nordjyllands Amt. Optælling i prøvelfelt.

Bakke-gøgeurt. 8. Skindbjerg 2, Nordjyllands Amt. Totaloptælling.

Danmarks Miljøundersøgelser

Danmarks Miljøundersøgelser - DMU - er en forskningsinstitution i Miljøministeriet. DMU's opgaver omfatter forskning, overvågning og faglig rådgivning indenfor natur og miljø.

Henvendelser kan rettes til:

URL: <http://www.dmu.dk>

Danmarks Miljøundersøgelser
Frederiksborgvej 399
Postboks 358
4000 Roskilde
Tlf.: 46 30 12 00
Fax: 46 30 11 14

Direktion
Personale- og Økonomisekretariat
Forsknings- og Udviklingssektion
Afd. for Systemanalyse
Afd. for Atmosfærisk Miljø
Afd. for Marin Økologi
Afd. for Miljøkemi og Mikrobiologi
Afd. for Arktisk Miljø
Projektchef for kvalitets- og analyseområdet

Danmarks Miljøundersøgelser
Vejsøvej 25
Postboks 314
8600 Silkeborg
Tlf.: 89 20 14 00
Fax: 89 20 14 14

Overvågningssektionen
Afd. for Terrestrisk Økologi
Afd. for Ferskvandssøkologi
Projektchef for det akvatiske område

Danmarks Miljøundersøgelser
Grenåvej 12-14, Kalø
8410 Rønde
Tlf.: 89 20 17 00
Fax: 89 20 15 15

Afd. for Landskabsøkologi
Afd. for Kystzoneøkologi

Publikationer:

DMU udgiver faglige rapporter, tekniske anvisninger, temarapporter, samt en årlig beretning. En database med DMU's aktuelle forsknings- og udviklingsprojekter er tilgængelig via DMU's hjemmeside.

I årsberetningen findes en oversigt over det pågældende års publikationer.

Arbejdsrapporter fra DMU. Om naturovervågning er de senest udkomne rapporter:

- 53 Tougaard, S. 1997: Sæler 1996. Vadehavet. 17 s. Pris: 30 kr.
- 55 Rasmussen, L.M. 1997: Trækfugle i Tøndermarsken 1994-1995. Tøndermarsken og Margrethe Kog. Pris: 50 kr.
- 56 Rasmussen, L.M. & Gram, I. 1997: Ynglefugle i Tøndermarsken 1995. Tøndermarsken og Margrethe Kog. Pris: 60 kr.
- 57 Rasmussen, L.M. & Gram, I. 1997: Ynglefugle i Røndermarsken 1996. Røndermarsken og Margrethe Kog. Pris: 60 kr.
- 58 Ravn, P. 1997: Monitoring af markfirben *Lacerta agilis* 1995-1996. Sjælland. Pris: 45 kr.
- 59 Wind, P. & Ballegaard, T. 1997: Overvågning af danske orkidéer 1996. Danmark. Pris: 60 kr.
- 60 Eskildsen, J. 1997: Skarver 1997. Danmark. Pris: 45 kr.
- 62 Pihl, S., Madsen, J. & Laubek, B. 1997: Tællinger af vandfugle 1996/97. Danmark. Pris: 30 kr.
- 63 Degn, H.J. 1997: Hedeovervågning 1997. Randbøl Hede. Pris: 35 kr.
- 65 Thorup, O. 1997: Ynglefugleoptælling 1997. Vadehavet. Pris: 40 kr.
- 66 Jensen, J.S. 1997: Bundvegetation 1997. Tipperne. Pris: 30 kr.
- 67 Tougaard, S. 1997: Sæler 1997. Vadehavet. Pris: 30 kr.
- 71 Clausen, P., Amstrup, O., Andersen-Harild, P., Bøgebjerg, E., Fox, T., Jørgensen, H.E., Hounisen, J.P. & Kjær, P.A. 1998: Jagt- og forstyrrelsesfrie kerneområder for vandfugle 1994-1996. Danmark. Pris: 60 kr.
- 72 Wind, P. 1998: Overvågning af overdrev 1997. Danmark. Pris: 50 kr.
- 73 Wind, P. 1998: Overvågning af ekstremrigæk 1997. Danmark. Pris: 55 kr.
- 74 Wind, P. 1998: Overvågning af orkidéer 1997. Danmark. Pris: 55 kr.
- 75 Jacobsen, E.M. 1998: Punkttællinger af ynglefugle i eng, by og skov 1997. Danmark. Pris: 50 kr.
- 77 Rasmussen, L.M. 1998: Jagt og rastende vandfugle 1994-1997. Tøndermarskens ydre koge. Pris: 30 kr.
- 79 Rasmussen L.R. 1998: Færdsel og rastende vandfugle - foreløbige resultater 1997. Saltvandssøen, Margrethe Kog. Pris: 30 kr.
- 81 Nielsen, T.V. 1998: Årsrapport 1996. Vejlerne. Pris: 60 kr.
- 82 Gregersen, J. 1998: Årsrapport 1996. Vorsø. Pris: 50 kr.
- 84 Rasmussen, T.B. 1998: Årsrapport 1996. Suserup. Pris: 35 kr.
- 87 Bunch, M.J., Christensen, J.H., Kjær, P. & Lyng, P. 1998: Årsrapport 1994. Christiansø. Pris: 60 kr.
- 93 Pihl, S. & Laubek, B. 1998: Tællinger af vandfugle 1997/98. Danmark. Pris: 40 kr.
- 94 Rasmussen, L.M. 1998: Ynglefugle i Tøndermarsken 1998. Tøndermarsken og Margrethe Kog. Pris: 50 kr.
- 95 Eskildsen, J. 1998: Skarver 1998. Danmark. Pris: 45 kr.
- 103 Clausen, P., Bøgebjerg, E., Fox, T., Jørgensen, H.E., Hounisen, J.P., Kjær, P.A. & Petersen, I.K. 1999: Jagt- og forstyrrelsesfrie kerneområder for vandfugle 1994-97. Danmark. Pris: 60 kr.
- 104 Thorup, O. & Rasmusen, L.M. 1999: Ynglefugleoptælling 1998. Vadehavet. Pris: 40 kr.
- 105 Heide-Jørgensen, M.P. & Teilmann, J. 1999: Sæler 1998. Østersøen, Kattegat og Limfjorden. Pris: 30 kr.
- 106 Jacobsen, E.M. 1999: Punkttællinger af ynglefugle i eng, by og skov 1998. Danmark. 61 s.
- 108 Jensen, J.S. 1999: Bundvegetation 1998. Tipperne. 25 s. Pris: 40 kr.
- 109 Wind, P. 1999: Overvågning af orkidéer 1998. Påvirkningsfaktorer. Danmark. 31 s. + bilag. Pris: 65 kr.
- 110 Wind, P., Stoltze, M., Fog, K., Christensen, D.G., Briggs, L. & Rybacki, M. 1999: Overvågning af rødlistede arter 1998. Danmark. Pris: 60. kr.
- 112 Eskildsen, J. 1999: Skarver. 1999. Danmark. 47 s. Pris: 50 Kr.
- 113 Rasmussen, L.M. 1999: Analyse af udvikling af ynglende og rastende fugle 1979-99. Tøndermarsken. 131 s. Pris: 65 kr.
- 117 Thorup, O. & Rasmussen, L.M. 2000: Ynglefugleoptælling 1999. Vadehavet. 40 s. Pris: 40 kr.
- 124 Clausen, P., Bøgebjerg, E., Jørgensen, H.E., Hounisen, J.P. & Kjær, P.A. 2000: Jagt- og forstyrrelsesfrie kerneområder for vandfugle: Status 1998. Danmark. 77 s. Pris: 50 kr.
- 125 Jacobsen, E.M. 2000: Punkttællinger af ynglefugle i eng, by og skov 1999. Danmark. 68s. Pris: 50 kr.
- 131 Wind, P. 2000: Overvågning af rødlistede planter 1999. Danmark. 77 s. Pris: 60 kr.
- 133 Jensen, J.S. 2000: Bundvegetation 1999. Tipperne. 21 s. Pris: 40 kr.
- 136 Eskildsen, J. 2000: Skarver 2000. Danmark. 40 s. Pris: 55 Kr.
- 144 Wind, P. 2000: Overvågning af orkidéer 1999. Danmark. 114 s. Pris: 65 kr.
- 146 Clausen, P., Bøgebjerg, E. Jørgensen, H.E., Hounisen, J.P. & Petersen, I.K. 2001: Jagt- og forstyrrelsesfrie kerneområder for vandfugle: Status 1999. Danmark. 84 s. Pris: 55 kr.
- 153 Jacobsen, E.M. 2001: Punkttællinger af ynglefugle i eng, by og skov, 2000. 78 s. Pris: 60 kr.
- 154 Eskildsen, J. 2001: Skarver 2001. Danmark. 47 s. Pris: 55 kr.
- 156 Wind, P. 2002: Overvågning af rødlistede planter, 2000. Naturovervågnig. 58 s. Pris: 65 kr.
- 162 Bregnballe, T. & Eskildsen, J. 2002: Menneskelige indgreb i danske skarvkolonier 1994-2001. 65 s. Elektronisk.